

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE CHRISTO CAPITE|| TOTIVS ECCLESIAE,|| QVINQVE LIBRIS|| explicata.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

Liber Quartvs, De Christi anima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53845](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53845)

LIBER QVARTVS

DE CHRISTI ANIMA.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur controuersia prima de scientia animæ Christi.

DISSERVIMVS hactenus de Christi diuinitate & incarnatione; nunc de anima eius, non quidem omnia quæ à Theologis disputari solent, sed ea solum, quæ ab hæreticis huius temporis in dubium reuocantur, explicare aggrediemur.

Duæ sunt igitur de Christi anima huius temporis controuersiæ; Vna de perfectione ipsius; Altera de descensu ad inferos. Ac vt de priore prius dicamus; Fuit hæresis antiqua AGNOITARVM, qui, auctore Themistio Diacono, vt referunt B. Liberatus in Breviario cap. 19. & B. Gregorius lib. 8. epist. 42. docebant Christum ignorasse diem iudicij, neque verò diuinitati Christi, sed animæ eam ignorantiam tribuebant, vt planum est ex eorum argumento. Sic enim colligebant, Verbum accepit corruptibile corpus, vt moriendo pro nobis, nos à morte liberaret, ergo accepit etiam nostram ignorantiam, id est, mentem humanam ignorantem, vt nos ab ignorantia liberaret.

Hanc hæresim sequuntur omnes ferè huius temporis hæretici, qui asserunt Christi animam paulatim didicisse, quæ verè ignorabat; & aliquid etiam egisse, quod corrigi debuerit: quod etiam si peccatum fuisse illi non audent dicere; tamen peccatum reuera fuit, si corrigi debuit.

MARTINVS LVTHERVVS in concione de natali Domini, tractans locum Marc. 13. de die illo, &c. *Intempestuam, inquit, narrationem quidam hic afferunt dicentes, Filius nescit, id est, noluit scire. Quid opus est istis commentis? Christus Verus homo fuit, quare ut alius purus, sed sanctus homo, non quolibet tempore cogitavit, dixit, & voluit, intellexit omnia. Et infra: scit enim non quolibet tempore omnia vidit, audiuit, atq; fecit, ita etiam corde non omnia semper agnovit, sed quomodo illud duxit, ac docuit Dominus. Similia habet idem Lutherus in homilia Dominicæ primæ post Epiphaniam, explicans illud; *Proficiebat sapientia & gratia.**

ZVINGLIUS quoque in confessione ad Carolom V. ait, dicit Christi sapientiam paulatim creuisse. BVCKERVS in c. 24. Matth. *Ut ergo, inquit, omnia alia humana infirmitatis in se recepit, hominibus per omnia similis factus, excepto peccato, ita etiam humanam scientiam, & ignorantiam, rationem videlicet mentemq; humanam, quæ per intervalla augetur, siue accrescit, siue diminuitur, assumpsit; secundum quam numerum aliquid nescire dicitur. Ideo alibi habetur; *Proficiebat sapientia, atate & gratia.**

CALVINVS in cap. 24. Matth. *Porro ter & quater, inquit, insanus foret qui se grauatim ignorantia subiceret, quam ne ipse quidem Dei Filius nostra causa subire abnuisit, &c. Similia habet in c. 2. Luc. & vitur argumēto eodē, quo Agrippa. Theodorus BEZA in libro contra Andream Iacobi de duobus naturis Christi, cum ei obiiceretur quod Christi animam ignorantiam tribuisset; non negauit, sed respondit se lectum esse Lutherum & Calvinum.*

Rursum CALVINVS in cap. 26. Matth. dicit: *Christi orationem in horto, abruptum fuisse votum. Et infra: Metu perterritus, inquit, & anxietate cōstrictus fuit, ut necesse foret inter violentos tentationum fluctus alternis votis quasi vacillare. Est ratio est, cur mortem deprecatus mox sibi frenum iniicit, ut trisq; imperio subiiciens, votum illud subito elapsum abegerit ac reuocet. Nota illa verba: *Subito elapsum, item illecebræ cogat in ordinem. Ibidem: Non fuit, inquit, hac meditata Christi oratio, sed vis & impetus doloris subitam ei vocem ex-**

torst, cui statim addita fuit correctio; eadem Vehementia presentem cælestis decreti memoriam illi abstulit. Hæc ille; qui non ignoratiam modò, sed etiam obliuionem, & peccatum Christo tribuere non veretur.

Fundamentum suæ sententiæ constituunt in quinq; locis Scripturæ. PRIMVS est Heb. 2. & 4. *Debuit assimilari fratribus per omnia absq; peccato.* SECUNDVS est Luc. 2. *Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu, plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.* Nam in Græco non est, plenus, sed qui implebatur, non enim est πλήρης sed participium præsens πλήρῦμενον. TERTIVS est ibidem: *IESVS autem proficiebat sapientia, atate & gratia.* QVARTVS est Marc. 13. *De illo die nemo scit, neq; Angeli, neq; Filius, nisi solus Pater.* QVINTVS est Matth. 26. *Si possibile est, transeat calix iste; sed non quod ego volo, sed quod tu.* Videtur enim Dominus reuocare & corrigere priorem orationem suam. Et præterea vel sciebat Dominus, possibile fuisse vt transferretur calix, vel sciebat id fuisse impossibile; vel ignorabat, possibile ne esset, an impossibile. Si ignorabat, ignorans erat; si sciebat esse possibile, cur dubitabat? si sciebat esse impossibile, cur petebat? denique, nõne venerat pro genere humano moriturus? cur igitur mortem deprecatur?

At Catholicorum cõmunis sententia semper fuit, Christi animam ab ipsa sua creatione repletam scientia & gratia, ita vt nihil postea didicerit, quod antea nesciret, nec vllam actionem fecerit, aut facere potuerit, quæ emendatione egerit. Ita docent cum Magistro omnes Theologi in 3. dist. 13. & etiam omnes Patres, vt mox videbimus.

CAPVT II.

Probatur veritas ex Scripturis.

RAVCIS igitur nobis demonstrandũ est, Christi animam ab ipsa sua creatione, sapiëntia, & gratia plenissimam fuisse. Id quod Scripturarum testimoniis, Patrum doctrina, & argumentis ab ipsa ratione peritis probare conabimur. Habemus in primis testimonium Isaia, c. II. *Egredietur Virga de radice Iesse, & flos de radice eius descendet, & requiescet super eum spiritus Domini,*

mini, spiritus sapientia, &c. Quem locum de Christo omnes omnino intelligunt. & hoc idem significabant illa omnia loca, ubi dicitur Christus unctus à Deo Spiritu sancto. ut Psal. 44. *Vnxit te Deus Deus tuus, &c.* Et Isa. 61. *Spiritus Domini super me eo quod unxerit.* Et Act. 4. *Conuenerunt uerè aduersus sanctum puerum tuum IESUM quem unxisti.* Et Act. 10. *Vnxit eum Dominus Spiritu sancto, & virtute.*

Sed circa hæc loca est duplex difficultas. PRIMÆ, quia in nullo horum locorum habetur, quod ista unctio sit facta in ipsa cōceptione, immò videtur facta anno XXX. quando super eum descendit Spiritus sanctus in specie columba, ut indicare videtur S. Hieronymus in comment. Isaia, cap. 61.

ALTERA difficultas est, quia licet constaret in ipsa cōceptione fuisse Christum unctum Spiritu sancto, & repletum omnibus donis; tamen adhuc potuisset postea augeri sapientia & gratia. Nam Luc. 1. dicitur de Ioanne: *Et Spiritus sanctus replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Et tamen omnes fatentur, illum auctum postea multis donis fuisse.

Respondeo ad PRIMAM difficultatem, istam unctioem non potuisse fieri nisi in ipsa cōceptione. PRIMO, quia uerba Isaia hoc significant: *Egredietur, inquit, Virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientia, &c.* Coniūgit enim illa cum ipsa incarnatione, seu cōceptione Christi ex Virgine (quid enim est aliud virga florens, quam Virgo concipiens fructus siquidem in arboribus partum, flos conceptum designat) descensum Spiritus sancti super Christum cum omni donorum suorum copia. Itaque super ipsam florem, id est super Christum hominem nondum natum, sed conceptum, Spiritus sanctus descendit, eumq; sapientia, intellectu, caritate, fortitudine, scientia, & pietate repleuit.

SECUNDO, quia si anno demum XXX. Dominus unctus fuisset, non dixisset Angelus ad Pastores Luc. 1. *Natus est uobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus.* Quæ Christus, nisi unctus? iam tunc erat unctus, & Christus dici poterat, cum ex Virgine nascebatur.

TERTIO, quia Ioan. 1. legimus: *Et Verbum carni factum est, & habitauit in nobis (Et uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre) plenū gratia & ueritate.* Vbi illud, plenū

plenum gratiae, cum sit nominatiuus masculini generis in Graeco textu, πλήρης, coniungi debet cum illa voce, Verbum, Graecè λόγος, vt sensus sit, Verbum caro factum est plenum gratiae, & veritatis. proinde hic etiam cum incarnatione coniungitur plenitudo gratiae.

QUARTO, quia si alio tempore, quam in conceptione facta est vnctio, maximè in anno trigesimo factam dicamus necesse est, quando descendit super eum Spiritus sanctus. at tunc non est facta. Nam vt AVGVSTINVS dicit lib. 15. Trinit. cap. 26. absurdissimum est dicere, Christum anno XXX. accepisse Spiritum sanctum, cum eius praecursor acceperit in utero matris suae. Et praeterea Luc. 2. Christus adhuc infans dicitur plenus, seu quod implebatur sapientia, & quod gratia Dei erat in illo. Non ergo exspectauit spiritum sapientiae & gratiae per annos XXX.

Neque obstat quod HIERONYMVS in cap. 61. Isaia dicit; Vnctionem Christi expletam anno eius XXX. Voluit enim Hieronymus dicere, Christum, qui fuerat vnctus in conceptione sua inuisibiliter, fuisse vnctum in Baptismo visibiliter, id est, manifestatam tunc fuisse exteriore signo vnctionem, quam intrus antea iam acceperat.

AD SECUNDAM difficultatem respondeo. Licet Ioannes, & alij homines ita fuerint pleni initio, vt tamen adhuc potuerint proficere, tamen Christum non potuisse proficere; quia initio accepit gratiam sine mensura; alij vero acceperunt cum mensura. Nam de Christo dicit Ioannes cap. 1. De plenitudine eius omnes accepimus. Non enim secundum mensuram dat Deus spiritum, nimirum Filio suo. De aliis dicitur Ephes. 4. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Vnde dicitur Ioannis vlt.

Domine tu omnia nosti. Et Coloss. 2. In quo sunt omnes thesauri scientiae, & sapientiae Dei.

CAPVT III.

Idem probatur ex doctrina Patrum.

ACCEDANT nunc testimonia Patrum. Eusebius lib. 10. demonstrat. Euangel. cap. ult. exponit Psal. 21 ex illis verbis: *De ventre matris meae Domine meus es tu*, deducit Christi animam in ventre virginis perfectissimam cognitionem, & constantiam habuisse, immo & Deum vidisse, cui cognitioni nihil addi potest. Cum, inquit, adhuc intra cellam gestantis me in Grece lateres, te tamen Deum meum videbam, &c. Et supra: *Putabar, ut reliqui hominum infantes, imperfectus esse, & absque similitudinis, non autem eram talis, licet mihi ceteris hominibus simile esset corpus.*

AMBROSIVS lib. 5. de fide, cap. 8. proponit quorundam sententiam, qui dicebant, Christum ut Deum omnia sentiri, non autem ut hominem, quia scriptum sit, *Proficiebat sapientia*, &c. Deinde refellit, dicens: *Hac tamen alij dicant, quod multo magis arbitror, quod Filius qui cum hominibus conversatus est, & hominem egit, & carnem suscepit, nosse dissumpsit affectum, & nostra ignorantia nescire se dicere, nisi quod aliquid ipse nesciret, &c.* Gregorius NAZIANZENSIS orat. in Basilium, parum à medio: *Proficiebat, inquit, sapientia, non ut incrementum aliquod acciperet, cum ab initio Dominus gratia, sapientiaque absolutus esset, sed quod hac hominibus ignavis paulatim apparerent.*

HIERONYMVS in cap. 11. Isaiaë dicit, in Christum ex Maria conceptum descendisse Spiritum sanctum non per partes ut in alios sanctos: *Sed iuxta Euangelium Nazarenorum, inquit, descendit in eum omnis fons Spiritus sancti.* Et in cap. 1. Hieron. in illud: *Mulier circumdabit virum. Absque viri semine, absque illo coitu, inquit, femina circumdabit virum gremio virginis, qui iuxta incrementa quidem aetatis per sagittas & infans proficere videbitur sapientia & aetate: sed perfectus viri utero virginis solitis mensibus continebitur.*

ATHANASIVS serm. 4. contra Arianos, ultra medium simpliciter negat Christum in sapientia profecisse: *Est, inquit, ille homo, ut vulgus hominum, am Deum humanitate*

carne indutus? Quod si vulgaris est homo, esto ut pro conditione aliorum hominum profectus capiat. at istiusmodi est Samosatensis sententia, quã vos tanto animo, & ope fouetis, &c. Verum est quidem Athanasium præcipuè loqui de Christo, qua Deus erat, cum negat eum profecisse, tamen cum solum admittit profectum, quoad externam demonstrationem sapientiã, & simpliciter negat Christum interno profectu villo modo actum esse; satis apertè significat, se loqui etiam de Christo, quã homo erat.

AVGVSTINVS lib. 2. de pec. mer. & rem. cap. 29. *Quam, inquit, ignorantiam nullo modo crediderim fuisse in infante illo, in quo Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis: nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo paruulo fuerim suspicatus, quam videmus in paruulis.* Et infra: *Sed quia in eo erat similitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipsa exorsus infantia, &c.* Vbi August. solum ætate concedit Christum profecisse, & mutationem passum, nõ autem in dotibus animæ. Et lib. 15. Trinit. cap. 26. absurdissimum iudicat, Christum accepisse Spiritum sanctũ alio tempore, quàm in ipsa conceptione.

CYRILLVS lib. 20. thesauri, cap. 7. apertè dicit, nihil additum Christo, etiam si legamus eum profecisse sapientia, & gratia. Et lib. 1. in Ioan. cap. 17. *Quia magis eum, inquit, indies homines admirabantur, illorum potius de Iesu opinio, quàm illius perfecta crescebat gratia.* GREGORIUS lib. 8. epist. 42. laudat Eulogium qui scripserat contra Agnoitas, & ipse etiam eam hæresim breuiter refellit. SOPHRONIVS quoque in epist. ad Sergium, quæ legitur in VI. Synod. act. 11. damnat Themistium auctorem Agnoitarum.

BEDA in hom. Domin. 1. post Epiphã. *Iuxta hominis, inquit, naturam proficiebat sapientia, non quidem ipse sapientior ex tempore existendo, qui à prima conceptionis hora spiritu sapientia plenus permanebat, sed eandem, qua plenus erat, sapientiam ceteris ex tempore ministrando, &c.* DAMASCENVS lib. 3. cap. 22. *Qui, inquit, proficere ipsum dicunt sapientia & gratia, & horum accessionem additionemq; subinde suscipiẽtem, non secundum hypostasim adorant vnionem, &c.*

BERNARDVS hom. 2. super Missus est: *Sive latens, inquit, stero, sive vagiens in præsepio, sive iam grandiusculus in tem-*

plō, siue iam perfecta ætatis docens in populo, a quē profectū
 plenus fuit Spiritu sancto, nec fuit hora in quacunque ætate
 sua, quæ de plenitudine illa, quam in conceptione susceperat
 in Vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adire-
 tur. Vide quoq; Anselmum lib. I. Cur Deus homo, & Theo-
 phylactum in 2. caput Lucæ.

CAPVT IV.

Idem probatur rationibus.

DDAMVS POSTREMO argumēta ex ratione
 petita. PRIMVM, Non esse vllō modo credibile,
 vt Verbum personaliter factus sit homo, & non
 simul effuderit in ipsa incarnatione in illam hu-
 manitatem omnia dona, quorum capax erat. Nam si fecit il-
 lam animam, animam suam propriam, ita vt verē dicatur, &
 sit anima Dei, quomodo verisimile est, non illam continēd
 sapientissimam reddidisse? Absurdum est enim, animam sa-
 pientiæ aliquando insipientem fuisse; & hoc est quod riger
 DAMASCENVS, cū ait, eos non credere incarnationem, qui
 credunt, illam animam paulatim profecisse.

SECUNDA RATIO, Sapientia & gratia Christo homini
 naturalis fuit, vt docet AVGVSTINVS in Enchirid. cap. 40.
 non quidē quōd non fuerit à Deo animæ infusa, sed quia in
 Christo ab intrinseco principio, & per modum nature fle-
 bat, siquidem ipse Christus seipsum gratia & sapientia reple-
 bat, id est, ex vna Christi natura in alteram hæc dona redun-
 dabant, ergo non accepit Christus illam sapientiam, vel gra-
 tiam post incarnationem, sed in ipsa incarnatione; nam ideo
 dicitur naturalis, quia statim & abundantissimè manauit.

TERTIA RATIO, Christus homo in incarnatione ce-
 pit esse Filius Dei, ergo tunc debuit repleti omnibus donis.
 Nam Filius est hæres omnium bonorum paternorū; nec de-
 buit expectare Christus successionem ex morte Patris, vt
 notum est. Et hæc esse videtur ratio CYRILLI lib. I. in Iou-
 nem, cap. 17. vbi dicit, Deum dedisse Christo omnem sapien-
 tiam & gratiam, quia Filius erat. Ceteris autem dedisse mu-
 nera quædam, quia serui sunt, vt etiam legitur fecisse Abrahæ
 Genes.

Genes. 25. qui filio Isaac dedit omnia sua adhuc viuens, filiis autem concubinarum largitus est munera.

QUARTA RATIO, Christus homo in ipsa incarnatione factus est caput, non solum hominum, sed etiam Angelorum, ut omnes concedunt, ergo debuit tunc repleri sapientia, gratia, & ipsa etiam beatitudine. Nec enim conueniebat, ut caput esset minus ornatum, & minus sapiens, quam sint membra.

QUINTA RATIO, Adam creatus est sapientissimus, ut ex eo colligitur, quod mox à creatione imposuit nomina omnibus animantibus, Genes. 2. ergo multò magis secundus Adam debuit in ipsa conceptione sapientissimus fieri.

CAPVT V.

Soluuntur argumenta aduersariorum.

AD RATIONEM Agnoitarum & Caluinistarum, quam proponit B. Gregorius, & non soluit, dicens se alio tempore soluturum, Respondeo, Christum accepisse duo quædam ex nostris rebus in incarnatione. PRIMO, naturam integrâ cum omnibus quæ ad eius perfectionem pertinet. Nam, ut ait in Symbolo Athanasius: *Perfectus Deus est Christus & perfectus homo.* SECUNDO, accepit aliquos defectus consequentes naturam nostram corruptam, ut mortem, famem, sitim, &c. non tamen omnes defectus. Nam non accepit peccatum, fomitem, ignorantiam, cuius rei causa est, quoniam cum defectus non pertineant ad essentiam, vel perfectionem naturæ assumptæ, ex eiusmodi defectibus non debuit accipere nisi illos, qui conducebant ad finem incarnationis, qui erat saluare homines. Iam verò moriendo & patiendo poterat mereri apud Deum, quia patientia virtus est: at verò fomes, peccatum, ignorantia non erant vtilia ad saluandos homines, sed potius noxia. Non enim peccatum peccato tolli potest, sicut morte mors occisa est.

Cum igitur Scriptura docet, *Christum debuisse assimilari fratribus per omnia absque peccato*, Hebr. 2. & 4. non oportet inde colligere, assimilari etiam debuisse in ignorantia, quæ

quæ non est peccatum, & tamen est in nobis. Nam cum eripitur peccatum, per illas voces, *absq; peccato*, intelliguntur excepta non solum peccata, sed etiã omnes illi defectus, qui non erant vtilis redemptioni. Et cum dicitur, *Per omnia assimilari*, nomine *omnium*, intelliguntur omnia, quæ ad perfectionem naturæ pertinent, vel ad redemptionem conducunt. Alioqui si omnia deberent esse in Christo, quæ sunt nobis, non debuisset concipi de Spiritu sancto, nec nasci Virginæ, nec in infantia impleri sapientia, nec carere rebellionis partis inferioris, immò etiam oportuisset eum febri, podagra, ceterisque morbis affligi.

Adde, quòd nusquam habetur illa sententia, ut ab eis citatur. Nam Hebr. 2. sic legimus: *Debuit per omnia fratribus assimilari*. sed non habetur hoc loco, excepto peccato. & sensus est, Debit assimilari per omnia, quæ ad naturam pertinent. Hebr. 4. legimus: *Tentatus per omnia pro similitudine, absq; peccato*. Et sensus est, Tentatus fuit Christus omnibus modis, id est, expertus est omnia mala, quæ solent homines perpeti, in corpore, in anima, in honore, in facultatibus, in amicis, & consanguineis: & tamen nulla harum tērationum eum ad peccatum vnquam adduxit.

IAM verò ad alterum Scripturæ testimonium, cuius tota vis posita est in illa voce Græca, *πληρόμενος*. Respondet PRIMO, illud *πληρόμενος*, aliquando significare redundans, quod est idē quod *πλήρης*, & hanc significationem sequutus est noster interpres, qui vertit, *plenus*.

SECUNDO dico, si legamus passivè, implebatur, sensum hunc esse, quòd sapientia tam increata, quam creata, quæ in ipso erat, replebantur indies magis organa corporea, & movebantur, atque aptabantur ad opera excellentiora faciendū. Quem sensum indicat ATHANASIVS ser. 4. contra Arianos. & quadrat hic sensus valde contextui. Puer enim creatus corpore, & roborabatur spiritu, non extrinsecus adveniente, sed qui in ipso erat, ut opera perfectiora faceret, & pariter implebatur sapientia non aliunde adscita, sed ea, quæ in ipso erat, diffundente se, & possidente omnia membra, & omnes sensus. Vnde sequitur: *Et gratia Dei erat in illo*; non ait, *Acquisivit gratiam*, sed gratia erat in illo, cum fovens & con-

gens. Sicut ergo in ipsa conceptione, Spiritus & sapientia repleuit illud corpusculum, tanquam paruum templum suū, ita postea crescente illo templo, quodammodo se extendebat spiritus, & totum replebat.

TERTIO, idem etiam dici posset, quod replebatur sapientia acquisita per experimentum proprium; tamen enim nihil ignoraret theoreticè, cum haberet infusam scientiam omnium rerum; tamen practicè ignorabat illa omnia, quæ non fuerat expertus. Quomodo Paulus dicit, eum didicisse obedientiam per ea, quæ passus est, Heb. 5. Et hæc videtur expositio B. AMBROSII libro de incarnationis Domin. Sacramento, cap. 7. vbi dicit, Christum habuisse naturam humanam initio perfectam, & tamen sensu humano profecisse.

RESTAT TERTIVM Scripturæ testimonium ex cap. 2. Luca: *Iesus autem proficiebat sapientia, et aetate, & gratia.* Sed est certa & communis expositio eorum Patrum, quos supra citauimus, Gregorij Nazianzeni, Cyrilli, Damasceni, Theophylacti, Bedæ, Anselmi, Bernardi, & aliorum, quod Christus profecerit sapientia & gratia, opinione hominum, quibus indies magis aperiebat sapientiam suam. Quomodo Sol, quod magis ascendit versus medium cælum, tantò magis dicitur proficere in lumine & calore, non quod in se fiat lucidior, & calidior, sed quia magis apparet eius virtus.

Addit DAMASCENVS loco notato, quod sicut Episcopus dicitur proficere in Ecclesia sua suis concionibus, quando populus proficit, & Doctor in schola dicitur proficere, quando doctos reddit auditores; ita etiam Christus dici potest profecisse, quia fecit alios proficere.

Sed instat CALVINVS, nam Lucas dicit, Christum profecisse apud Deum & homines; at non profecit in opinione Dei, nec fecit proficere Deum. RESPONDEO, illud, *Apud Deum & homines*, debere coniungi cum profectu in gratia, nõ cum profectu in sapientia vel aetate. Non enim solemus dicere, aliquem profecisse sapientia, vel aetate apud Deum & homines. Nam sunt absolutæ res, sapientia & aetas, nec ab aliopendent. At rectissimè dicimus, aliquem proficere in gratia apud alios, quibus indies fit gratior.

Christus igitur dicitur gratia apud Deum & homines profecisse, quia quotidie magis diligebatur ab hominibus,

bus,

bus, & recipiebat signa benevolentiae Dei; siue, quod est idem, crescebat quotidie in externis signis benevolentiae Dei & hominum, sicut de Samuele dicitur 1. Regum 2. *Puer autem proficiebat, & crescebat, & placebat tam Deo, quam hominibus.*

Præterea proficiebat apud homines sapientia, quarens, ut dictum est, multiplicando opera sapientiae, faciebat aliorum proficere, & ipse etiam quotidie sapientior apparebat. Præterea secundò, per opera plena sapientiae & gratiae, quae edebat, verè proficiebat sapientia & gratia apud Deum & homines, quia faciebat opera dignissima, & maximè mentoria tam iudicio Dei, quàm hominum.

Iam de QUARTO Scripturae testimonio variè sentiunt Patres. *Ambrosius* libro 5. de fide, cap. 8. & *Hieronymus* in cap. 24. Matth. suspicantur illud (*Neque Filius*) additum ab *Arianis*, eò quòd non habeatur in omnibus Graecis codicibus, tamen quia Marc. 13. in omnibus habetur, aliter respondendum est.

PRIMA sit expositio GREGORII lib. 4. epist. 42. ad Eulogium, ubi approbat Eulogij sententiam, quòd Christus dicatur nescire diem illum, non in persona sua, sed in persona Ecclesiae. Multa enim, quae dicuntur de Christo, intelliguntur de corpore, non de capite; contra hoc tamen potest obijci, quia tunc non debuisset Dominus dicere (*Neque Angeli, neque Filius*) nam cum Angeli continentur etiam in corpore Christi, quòd est Ecclesia; satis erat dicere, Filius non nouit. Et fortassè propterea Gregorius alias duas expositiones addidit, quia videlicet hæc prima non omnino satisfacere videbatur.

SECUNDA expositio eiusdem Gregorij ibidem, necesse est *Ambrosij* in caput 17. Lucae, *Nozianzeni* orat. 4. de Theologia, & *Cyrilli* lib. 9. thesauri, cap. 4. est, quòd Christus dicatur nescire eum diem, quia non sciebat ut homo, id est humana scientia, sed diuina reuelatione, seu infusione, sed non videtur planè id etiam satisfacere. Nam Apostoli cupiebant à Christo discere illum diem; ipse verò respondit, se nescire, ac propterea etiam non posse docere. at si sciebat diuina reuelatione, certè poterat docere.

TERTIA expositio est *Epiphaniij* in Ancorato, & *Cypriani* in solilo.

scilicet homil. de Trinit. tom. 3. & Bernardi lib. de duodecim gradibus humilitat. quod dicatur nescire, quia nō sciebat practicè; quomodo Adam dicebatur ante peccatum nō scire bonum & malum. Pater autem dicatur scire, quia practicè scit, quandoquidem omne iudicium dedit Filio, & ipse quodammodo iam iudicavit. Sed neque hæc videtur admodum quadrare. nam Apostoli non cupiebant scire practicè, sed theoreticè. ac proinde ad rem non pertinebat, siue sciret Dominus practicè eam diem, siue non sciret.

Est igitur **POSTREMA** expositio eiusdem **S. GREGORII** loco notato, necnon **Ambrosij** lib. 5. de fide, cap. 8. **Hieronymi**, **Chrysoستي**, **Theophylacti** in cap. 24. Matthæi, **Basilij** lib. 4. in Eunomium, & **Augustini** lib. 1. de Genesi, contra Manichæos, cap. 22. & lib. 1. Trinit. cap. 12. quod Filius dicatur nescire, quia non sciebat ad dicendum aliis, & quia eos nescientes faciebat. Quæ quidem explicatio est ad propositum huius loci. Vult enim Dominus reddere causam, cur non manifestet eum diem, & dicit causam esse, quia nō scit, id est, non didicit hoc à Patre, ut reuelaret aliis, sed ut sibi secretum hoc seruaret.

Præterea Scriptura passim ita loquitur, ut Genes. 22. *Nunc cognoui, quod timeas Deum*, id est, nunc ostendi tibi, & aliis quantum me colas. Ioan. 15. *Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audivi à Patre meo, nota feci vobis*. Et tamen non omnia simpliciter eis indicauerat. Nam cap. 16. ait: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo*. Dixerat ergo illis, quaecumque audiverat à Patre ad dicendum illis. Ita igitur hoc loco dicit se non scire, nisi quæ sciebat, ut illis diceret.

Sed contra obiicit **CALVINVS**; nam cum Christus dicat; *Nemo scit neque Angeli, neque Filius, si illud (Neque Filius) sic intelligatur, quod Filius scit quidem, sed non ad dicendum, ergo etiam de Angelis dici poterit, illos quidem scire, sed non ad dicendum*. **PRAETEREA** posset obiici; nam cum dicimus, *Filium non scire ad dicendum, vel intelligendum est, non scire ad dicendum vlli, vel non scire ad dicendum*. Si primum, falsum est Filium nō scire ad dicendum, nam dixit Spiritui sancto. Si secundum, falsa est illa exceptio, nisi solus Pater: nam nec Pater sciebat ad dicendum Apostolis.

Respon-

Respondeo ad PRIMAM objectionem, ex verbis Domini habetur, nec Angelos, nec Filium scire ad dicendum. Vtrum autem alio modo sciant, hic non explicatur. Sed tamen scimus aliunde Christum scire, tum quia ipse est Iudex constitutus, tum etiam, *Quia in eo sunt omnes thesauri scientia & sapientia Dei.* Coloss. 2. De Angelis verò credimus, eos non scire vlllo modo, tum quia non est eis necessaria hæc cognitio, tum etiam, quia nusquam legimus Angelos omnia nosse.

Ad SECUNDAM dico, Filium non scire ad dicendum vli omnino, sed intelligo de Filio, vt homo est, quomodo non fecit scire Spiritum sanctum. Solus autem Pater dicitur scire, quia fecit scire Christum hominem, vt AVGVSTINVS dicit lib. I. de Genesi, contra Manichæos, cap. 22. quod autem convenit Patri, convenit etiam aliis personis, quæ sunt eiusdem naturæ. Itaque idem est ac si dixisset, Nemo scit nisi Deus.

Ad VLTIMAM Scripturam dico, Impiam esse blasphemiam, quòd Christus sine spiritu oraverit, aut correxit, vel reuocaverit orationem suam. Nam de eo scriptum est: *Qui peccatum non fecit.* 1. Petri 7. Et: *Qui peccatum non novit,* 2. Corinth. 5. Et Patres passim docent, Christum non solum non peccasse, sed nec peccare potuisse. Vide Achanasium orat. 2. contra Arianos, Cyrillū lib. 10. in Ioan. cap. 11. & Augustinum in Enchirid. cap. 36. & 40. & alios.

At Scriptura ait, illū dixisse: *Pater, si possibile est, vel sciebat igitur vtrum esset possibile, vel non sciebat.* Si non sciebat, ergo aliquid ignorabat. Si sciebat esse possibile, quare dubitando loquitur? Si sciebat esse impossibile, quare petiit? PRÆTEREA cum dicit: *Transfer calicē hunc,* videtur cognasse rectæ rationi, & voluntati Patris, nam ad hoc venisset vt pateretur. DENIQUE cum addit: *Non mea, sed tua voluntas fiat,* videtur apertè emendare quod prius petierat.

RESPONDEO, illud: *si possibile est,* significare, si placet tibi. Sciebat enim, Deo nihil esse impossibile, sed petiit hoc esse possibile secundum Dei beneplacitum, & pater hoc ex aliis Evangelistis. Nam quod ait Matth. 26. *si possibile est,* dicitur Marci 14. *Omnia tibi possible sunt.* Et Luc. 22. *Pater, si vis transfer, &c.* Dicit autem, *si vis,* non quòd ignoret Patrem

nolle, sed vt ostendat affectum naturalem suæ voluntatis, ad fugiendam mortem, coniunctum cum omni subiectione ad paternam voluntatem. Est enim ac si diceret, Volo vt nō fiat quod volo, id est, volo voluntate deliberata, quæ respicit obiectum cum omnibus circumstantiis, vt non fiat id quod ego volo voluntate naturali, quæ refertur in obiectum secundum se tantum consideratum. Neque sunt contrariæ hæ voluntates, nam non sunt circa idem eodem modo consideratum. Et præterea vna est potius velleitas, quàm voluntas.

DICES, quare Christus orando voluit exprimere illam voluntatem naturalem, quam sciebat non implendam? RESPONDEO cum Chryostomo in hunc locum, vt ostenderet se esse verum hominem, & verè doluisse, ac passum, & mortuum esse. Si enim cum tam sæpe expresserit naturales affectus, adhuc plurimi fuerunt heretici negantes Christi veram carnem & passionem, quid fieret si nullum talem affectum ostendisset?

Præterea voluit hoc exprimere, vt doceret nos non ægrè ferre cum nō impetramus à Deo id quod petimus: Christus enim in hac oratione partim fuit auditus, partim non auditus. Auditus fuit in eo, quod absolutè petebat, iuxta illud Ioan. II. *Sciebam quia semper me audis*. Non fuit autem auditus in eo quod petiit ex naturali affectu, iuxta illud Psalm. 21. *Clamabo per diem, & non exaudies*.

CAPVT VI.

Proponitur questio secunda, qua est de descensu ad inferos.

 VABRITVR II. An & quomodo Christus ad inferos descenderit. Ac primùm omnes conveniunt, quòd Christus aliquo modo ad inferos descenderit. Nam & Scripturæ passim hoc docent, vt Actor. 2. *Non derelinques animam meam in inferno*. Et Ephes. 4. *Descendit ad inferiores partes terra*. Et præterea in Symbolo Apostolico legimus: *Descendit ad inferos*.

Est autem obseruandum, hanc particulam olim non fuisse in Symbolo apud omnes Ecclesias. Nam Irenaeus lib. 1. cap. 2. Origenes initio librorum *πρὸς ἄρχων*, id est de principiis, & Tertullianus initio librorum contra Praxeam, & libro de uelendis virginibus, explicant regulam fidei ab apostolis traditam, & non meminerunt huius particulae, sed a sepultura transeunt ad Resurrectionem. Item Augustinus in libro de Fide & Symbolo, & quatuor libris de Symbolo Catechumenos, non meminit huius partis, cum totum symbolum quinque exponat.

RUFFINVS in explicatione legit & explicat hanc particulam, sed monet, non haberi in Symbolo Romanae Ecclesiae, nec apud Orientales, tamen implicite contineri in articulo de sepultura, quia sicut corpus descendit ad locum corporum, ita anima ad locum animarum. Porro CRISTIVS catech. 4. & 14. & Chrysostomus homil. 1. de Symbolo, legunt, & exponunt hanc particulam, & hoc tempus habetur ubique. Et ita etiam legunt Catechismus Laurentii maior & minor, item Catechismus Caluini, Brentii & aliorum. Ita quoque legunt CENTVRIATORES in libro 2. cap. 4. & Petrus Martyr in libello de Symbolo. CALVINVS lib. 2. Institut. cap. 16. § 8. dicit hunc articulum in praecipuis habendum esse.

Pari ratione in Symbolo Nicæno haec particula non habetur; in Symbolo Athanasij habetur, & cum haec Symbola inter se non pugnent, certum est, saltem implicite hanc particulam deesse non posse. Vnde ANSELMVS in libro de processione Spiritus sancti, dicit, hunc articulum non esse in Symbolo Nicæno, & tamen recipi summo consensu ab omnibus Ecclesiis Orientis & Occidentis.

At quaestio tota est de explicatione huius articuli. Quatuor autem inuenio expositiones aduersariorum, de quibus ordine disputandum est.

—§—

CAPVT VII.

*Quod descendere ad inferos, non sit omnino
extingui.*

PRIMA sententia est, quod descendere ad inferos sit penitus interire & extingui. BRENTIVS in Catechismo anni M. D. LI. dicit, descendere ad inferos, esse penitus interire. Et in caput 2. Actor. introducitur Christum sic loquentem: *Descendam in infernum, sentiam dolores inferni, & planè perissem & videbor.*

Item CALVINVS in psychopannychia volens probare, animas iustorum post discessum à corpore non dormire, id est, non extingui, vt quidam Anabaptistæ aiunt, quos in toto libro refellit: probat ex anima Christi, quæ post separationem à corpore non est extincta; nec absorpta à morte, sed immortalis mansit. Ex hoc dicit significari illis verbis Actor. 2. *Non derelinques animam in inferno. Hac nobis, inquit, certissimam fidem faciunt, Christum extingui morte non potuisse, etiam secundum hominem. Vera mors fuit corporis & anima solutio; Ceterum anima vitam suam nunquam perdidit, quæ Patri commendata, non poterat non salva esse. Id volunt Verba ex concione Petri, quibus affirmat, impossibile fuisse, teneri ipsum à morte, et Scriptura impleteretur, quoniam non derelinques animam meam in inferno. Nam anima eius diuina virtute suffulta est, ne in perditionem rueret, & corpus eius in sepulcro seruatum ad resurrectionem, &c.*

Videtur certè hoc loco Calvinus, per infernum intelligere perfectam extinctionem animæ. Probat enim, animam Christi in morte corporis non fuisse extinctam, quia anima eius non fuit absorpta ab inferno. Quid igitur est Caluino, absorberi ab inferno, nisi animam penitus extingui? Sed paulò post id ipsum clarius declarat. sic enim ait: *Præbet & nobis aliud argumentum immortalitatis anime sue, cum Ionam triduo immersum in ventre ceti, mortis sue typum constituit. Venter ille mors est, animam igitur saluam in morte habuit. Et infra probat ex sacrificio Isaac; Quid est, inquit, quod*

z z

Isaac

Isaac non moritur, nisi quia, quod proprium est homini, mortale Christus præstitit, hoc est, animam? Anies? Sed animal irrationale, qui in eius locum ad mortem substituitur, corpus est.

Hæc sententia non eget refutatione, nam est fundamentum Atheismi. Si enim Christus, quia diuinitate suffultus erat, animam immortalem retinuit in morte corporis, ergo ceteri homines, qui nō sunt suffulti Diuinitate, in morte penitus extinguuntur: Non igitur anima humana est immortalis.

DICET fortassè, pios non extingui in morte, quia pro se & pro suis Christus mortem vicit. Ergo saltem omnes impii extinguuntur penitus. & hoc est descendere in infernum. NEGAT id in fine libri Calvinus, vbi asserit, etiam impios viuere post mortem, licet in pœnis. At hoc non bene coheret cum superioribus. aut enim ipse non bene probat, Christi animam mansisse immortalem ex eo, quod Diuinitati coniuncta, non est permessa ruere in infernum, aut certe loquitur, animas impiorū, quæ in infernum ruunt, placere extingui. Præterea S. Petrus, Act. 2. non dixit, Christi animam non fuisse in inferno, sed non ibi longo tempore retentam. Et in Symbolo nōne legimus: *Descendit ad inferos?* ergo descendere ad inferos est interire, etiam Christi anima interiiit, licet postea fuerit excitata. at hoc ipsum est, quod voluit Anabaptistæ. Igitur Calvinus sententia & seipsam destruit, & atheismo viam aperit.

CAPVT VIII.

CHRISTVM non pertulisse penas damnatorum.

ALTEA sententia est eiusdem Calvinus libro Institut. cap. 16. §. 8. 9. 10. 11. & 12. in Catechismo paruo; in psychopannychia, & in harmonia Evangelica ad caput 27. Matthæi, vbi docet, Christum dici descendisse ad inferos, quia passus est dolores animarum damnatarum.

Vt autem id facilius intelligatur, quædam annotationes

sunt. Ac PRIMVM obseruandum est apud Caluinum, nul-
lum esse locum subterraneum pro impiis, nec purgatorium,
nec etiam limbum Patrum. Nam lib. 2. Instit. cap. 16. §. 9. di-
cit, esse pueriles fabulas ista omnia; de qua re paulò post tra-
ctabimus. In libro autem 3. Instit. cap. vlt. & in psychopan-
nychia docet, nihil esse aliud, pœnas damnatorum, quàm
terrorem, & anxietatem conscientia cogitantis, Deum sibi
esse iratum & infestum.

NOTA SECUNDO, Christum secundum Caluinum, de-
scendisse ad inferos, quia apprehendit Deum tanquam sibi
iratum, & infensum propter nos, & ex metu salutis propriae
amittendae, incredibilem anxietatem animi passus est, qua-
lem pateretur, qui sciret se in æternum esse periturum. Vnde
etiam verba desperationis eum protulisse affirmat lib. 2. In-
stit. cap. 16. §. 10. *Diros in anima cruciatus, inquit, damnati ac
perditi hominis pertulit.* Et §. 11. dicit, eum non fuisse secu-
rum de salute. *Christus ergo, inquit, cum lacrymis & clamo-
re & valido orans, à metu suo exauditur: non ut à morte sit im-
munis, sed ne absorbeatur ut peccator; quia illic personam
nostram gerebat.* Et certè nulla fingi potest magis formidabi-
lis abyssus, quàm sentire te à Deo derelictum, & alienatum,
& cum inuocaueris, non exaudiri: perinde ac si in tuam per-
niciem ipse conspirasset. Et infra: *Ita cum Diaboli potestate,
cum mortis horrore, cum inferorum doloribus manum conse-
rendo factum est, ut referret de illis victoriam.* Et §. 12. *Hic,
inquit, nebulones quidam, licet indocti, malitia tamen magis,
quàm inscitia impulsu clamitant, me atrocem facere Christo
iniuriam, quia minimè consentaneum fuerit, eum de anima
salute timere, &c.* Itè in harmonia explicans 27. cap. Mat-
thæi, dicit, Christum non quidem desperasse, tamen emi-
sisse vocem desperationis, cum ait: *Deus, Deus meus, ut quid
dereliquisti me?*

NOTA TERTIO, secundum Caluinum Christum cœ-
pisse versari in inferno, illa hora, qua in horto cœpit con-
tristari, & orare. Deinde profundius descendisse, quando
in cruce clamauit; *Deus, Deus meus, &c.* Denique profun-
dissimè, quando coram Dei tribunali comparuit tanquam
reus æternæ mortis, & seuerissimum iudicium irati Dei su-
stinuit. Ita docet lib. 2. Institut. cap. 16. §. 12. *Si nunc, inquit,*
2 3 *rogat*

roget quispiam, an tunc descenderit Christus ad inferos, cum mortem deprecatus est: respondeo, hoc fuisse exordium, unde colligi potest, quàm diros & horribiles cruciatum perpessus fuerit, cum se ad tribunal Dei reum stare cognosceret nostra causa. Hæc ille. Et quamuis nõ apertè dicat, quomòdiu fuerit in inferno, tamen innuit fuisse usque ad resurrectionem.

NOTA QUARTO, Calvinum tribuere huic pœnæ infernali totam ferè nostram redemptionem, ita ut sine hoc descensu ad inferos mors in cruce non fuerit futura ullius pretij. Ita enim loquitur libro secundo Institut. cap. 16. §. 10. Nihil, inquit, actum erat, si corporea tantum morte defunctus fuisset Christus. sed opera simul pretium erat, ut divina ultionis severitatem sentiret. Et infra: Unde etiam eum reportavit cum inferorum copiis, aternæq; mortis horrore, quasi confectis manibus luctari. Similia repetit, & fufius in cap. 2. Matthæi.

Hæc est Calvinii sententia, quam videntur etiam ex parte sequi Melanchthon & Brentius. Siquidem MELANCHTHON in Locis, capite de Filio, bis dicit, Christum luctatum gravissimè cum tentatione de abiectione. BRENTIUS in cap. 2. Actor. dicit, Christum passum esse dolores inferni. Et in libro de Christi maiestate, in secunda parte, ubi agit de ascensione, nihil aliud ferè docet, quàm inferos non esse certum aliquem locum, sed statum damnatorum. Immo addit, ubique esse inferos, ubi sunt impij, qui tentantur de æterna sua damnatione.

Et hinc tandem processit illa incredibile blasphemia cuiusdam apostatæ, cuius meminit Ioannes Cochleus in actis Lutheri, & Laurentius Surius in historia anni M. D. XXVII. qui asseruit, Christum desperasse, & esse damnatum: & fortè in pœnam huius peccati Calvinus in morte desperavit, & maledixit diei, quo libros scribere cepit, ut eius vita legimus, cap. 22. *Demonibus, inquit auctor, maledicatis, iurans, execrans, & blasphemans miserè expravit. Cuius illi testimonium perhibuere, qui decumbenti ad extremum & que halitum ministrarunt. Immo hoc etiam, quomòdiu diem atque horam detestatus sit, & execratus, quam longè quam studio, vel scripturionibus impendisset.* Hæc Hieronymus

mus Hermes Bolsec, medicus Lugdunensis, qui Caluini vitam scripsit.

Refellitur hæc noua & inaudita impietas. PRIMO, quia Scripturæ totam salutem nostram tribuunt sanguini & morti corporali ipsius Christi, & post mortem corporalem nullam vltius pœnam agnoscunt. Philip. 2. *Humiliavit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod Deus exaltauit illum, &c.*

Vides, hic nullam mentionem fieri inferorum, sed obedientiæ vsq; ad mortem omnia tribui; & mox subiungi exaltationem. Item Psalm. 21. & Isa. 53. describuntur sigillatim omnes Christi afflictiones: nulla autem mentio inferni. Matth. 20. Marc. 10. Luc. 18. prædicit Dominus Apostolis passionem suam, & nominat flagella, sputa, crucem, mortem; & subiungit continuò: *Et tertia die resurget.* Et vbi, quæso, reliquit dolores damnatorum, & cruciatus gehennæ? Rom. 5. *Commendat autem caritatem suam in nobis, quia eum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Ephes. 1. *In quo habemus redemptionem per sanguinem eius.* Coloss. 1. *Pacificans per sanguinem crucis eius, qua in cælis, & qua in terra sunt.* Hebr. 9. *Per proprium sanguinem introiit semel in sancta, aeterna redemptione inuenta.* 1. Petr. 1. *Non corruptilibus, auro, vel argento redempti estis, sed pretioso sanguine, quasi agni immaculati & incotaminati Christi.* 1. Ioan. 1. *Sanguis eius emundat nos ab omni peccato.* Denique Apocalyp. 5. *Sancti clamant in cælo; Redemisti nos Domine Deus in sanguine tuo, &c.*

Vide ergo, quam sit verum quod dicit CALVINVS, corporali morte Christum nihil egisse, sed inferni doloribus; cum Scripturæ passim inculcent, nos Christi morte redemptos, dolorum autem inferni ne meminerunt quidem. nam quæ loca pro se Caluinus adducit, paulò post demonstrabimus, nihil ad rem propositam facere.

SECUNDO, probatur ex circumstantiis passionis Christi; Nam si ab oratione illa in horto, vsque ad resurrectionem Christus fuit in inferno, & Deum, vt sibi aduersum & iratum apprehendebat, & non erat securus de sua salute, quomodo tam audacter dicebat Caiphæ: *Amodo videbitis Filium hominis venientem in nubibus cæli?* Item Pilato: *Re-*

gnum meum non est de hoc mundo? Item; Quomodo orat Patrem pro crucifixoribus suis? Quomodo promittit latroni paradysum? Quomodo Patri animam suam comendat? Certe hæc non sunt signa diffidētis de benevolentia Patris, multò minùs desperantis, aut metuentis de salute propria.

TERTIO probatur, quia si redempti essemus per infernales pœnas Christi, deberent figuræ præcessisse, debent etiam aliquod Sacramentum extare in memoriam tanti beneficii, ut est Eucharistia in memoriam passionis. Item Ecclesia deberet celebrare memoriam huius beneficii, ut celebrat memoriam natalis Domini, passionis, mortis, resurrectionis. Item deberet depingi Christus in igne gebeonæ in medio damnatorum, ut pingi solet in cruce inter duos latrones. at nihil tale videmus fieri, aut legimus inquam scriptum; ergo Ecclesia vel semper fuit ingratiſſima, vel figurata sunt quæ docet Calvinus.

QUARTO, omnes Patres, qui descensum Christi ad inferos describunt, describunt ut descensum victoris & triumphatoris, non ut rei, nec vlllo modo iudicant Christum aliquid passum in inferno. CYRILLVS catech. 14. *Errata est mors, inquit, videns novum quendam descendente in infernum vinculis, quæ illic sunt, non ligatum. Quæ causa, o porta inferi, hunc videntes exhorruistis? Quis in faciem vos cepit timor?*

AMBROSIVS lib. de mysterio Paschæ, cap. 4. *Experti peccati Christus cum ad tartari ima descenderet, seras inferni, ianuasque confringens, vinculas peccato animas mortis dominatione destructa, à Diaboli faucibus revocavit ad vitam, atque ita diuinus triumphus æternis characteribus est conscriptus.* Similia habent HILARIVS lib. 10. de Trinit. Augustinus epist. 99. ad Euod. Chrysostomus, Eusebius Emisenus, & alij in homiliis de Paschate. Procul igitur à doctrina Patrum abest Caluini sententia, quæ Christum non victorem, sed reum ad inferos demittit.

QUINTO, fundamentum Caluini est falsum, quòd videlicet esse in inferno, nihil sit aliud, quàm timere Deum iratum. Nam ista est hæresis damnata in Origene, teste Hieronymo, in epistola ad Auitum. Præterea inde sequeretur, multos hinc viuentes iam esse in inferno, & esse damnatos, quod

certè repugnat statui huius vitæ. Quàm multi enim in hac vita reperiuntur, qui certè sibi persuadent, Deum se habere iratum? Quàm multi qui de salute æterna desperare incipiunt? Num igitur illi omnes iam apud inferos degunt? Quid est hoc aliud, quàm inferos omnino negare, & atheismo viâ munire? Denique ostendemus paulò post, veros inferos esse loca subterranea.

Sexto, si Christus emisit verba desperationis, certè videtur gravissimè peccasse; quomodo autem per peccatum nos à peccato redimere potuit?

Respondet CALVINVS, Christum emisisse verba desperationis, & timuisse de sua salute, quantum ad sensum carnis, tamen nunquam fuisse destitutum fide, & spe in Deum, quæ illum erigebat contra tentationes desperationis. Nam et si dixit; *Ut quid dereliquisti me*, quæ sunt verba desperationis, tamen etiam dixit; *Deus meus, Deus meus*, quæ sunt verba fidei & spei. Hæc enim sunt eius verba in cap. 27. Matth. *Sed absurdum videtur, Christo elapsam esse desperationis vocem. Solutio facilis est, quanquam sensus carnis exitium apprehenderet, fixam tamen stetisse fidem eius in corde.* Et infra: *Quod satis clarè patet ex duobus quarimonis membris. Nam antequam tentationem exprimat, presatur se ad Deum confugere, tanquam Deum suum.* Et infra: *Cum desperatione, inquit, luctatus est; non fuit tamen victus.*

At contra. PRIMO, Christus verè pertulit statum damnatorum secundum Calvinum. Hæc enim sunt verba eius lib. 2. cap. 16. §. 10. *Diros in anima cruciatus damnati ac perditii hominis pertulit.* Et ibidem: *Significat, inquit, Prophetam in locum sceleratorum sponsores, ac vadem, adeoq; instar rei summissum, qui dependeret, ac persolveret omnes, quæ ab illis expectanda erant, pœnas, & hoc duntaxat excepto, quod doloribus mortis non poterat detineri.* Et in Catechismo paruo, in expositione huius articuli, dicit, hoc interfuisse inter damnatos & Christum, quòd illi perpetuè, iste ad breue tempus pœnas sustinuit.

At pœna damnatorum includit essentialiter desperationem salutis, sicut felicitas includit certitudinem salutis nunquam amittendæ. Spes autem cum desperatione consistere non potest, ergo Christus vel simpliciter desperavit, vel verè

non pertulit pœnas damnatorum, & proinde secundum Calvinum, non verè nos liberavit.

Præterea, quando Christus emisit verba desperationis, ut Calvinus dicit in cap. Matth. 27. vel emisit deliberata voluntate, vel non. Si primum, ergo verè desperavit, & peccavit. Si secundum, ergo in Christo fuit inordinatio passionum, quando quidem potuit metus prævenire rationem, & extorquere vocem desperationis inuita voluntate. At hoc est contra ipsum Calvinum, qui lib. 2. Instit. cap. 16. §. 12. dicit, Christi naturam fuisse perfectã, & nullam in eo fuisse passionum inordinationem.

Præterea, quomodo potest vel cogitari, ut in eadem sententia, prima pars sit deliberata, secunda indeliberata? At in illa sententia: *Deus meus, quare dereliquisti me.* Illa verba (*Deus meus*) sunt verba fidei & deliberata secundum Calvinum, quomodo ergo sequentia (*Quare me dereliquisti*) possunt esse verba desperationis indeliberata? An Christus tam imperfectus & inconstans fuit, ut nõ posset ex fide quatuor verba cõtinuare? At, inquit, *vis doloris extorsit.* Et nunquid non dolebat, quando dixit, *Deus meus?* cur ergo etiam ista non sunt extorta?

Adde, quod idem Calvinus in commentario Psalm. 22. dicit, ista verba (*Deus meus*) esse correctionem illorum, *Quare me dereliquisti.* At quis vnquam audiuit correctionem præponi errori? Nõne correctio sequi debet errorem? Neque igitur illa verba exciderunt indeliberatè, & proinde deliberatè Dominus desperavit, si vllò modo desperavit. Audeat igitur Calvinus, & ad cetera sua peruersa dogmata adiungat etiam hoc; & Agno Dei, qui tulit peccata mundi, non solum peccatum, sed etiam maximum peccatorum tribuat.

Deniq; Christus, Caluini sententia, dubitavit de sua salute, quando ad inferos descendit, ut supra ostendimus ex lib. 2. Instit. cap. 16. §. 12. At idem Calvinus lib. 3. Instit. cap. 2. §. 16. docet, dubitare de sua salute esse peccatum contra virtutem fidei, ergo Christus contra fidem peccavit. Respondebit, in Christo non fuisse dubitationem deliberatam, sed immixtam Diabolo per tentationem. Sic enim ipse respondit in eodem lib. 3. cap. 2. §. 17. de fidelibus, quos dicit cum fide pati dubitationum tentationes.

At ibidem §. 18. idem Calvinus asserit, has dubitationes, licet non extinguant fidem, tamen oriri ex imperfectione fidei, quæ cum non plenè replet & occupat nos, non etiã perfectè curat ab omni diffidentia morbo, ergo saltem cogetur Christo tribuere fidem imperfectam, & diffidentia morbu. quandoquidem illi tribuit dubitationem de propria salute. En igitur quàm bene pugnat Calvinus pro gloria Christi, quando non solùm non tribuit illi beatitudinem cum Catholicis, sed ne perfectam quidem fidem cum Lutheranis. Sed argumenta eius videmus.

PRIMUM argumentum sumit ex Isaia, cap. 53. vbi dicitur Christus à Deo percussus; Hinc enim colligit, Deum iratum & infensum sibi Christum sustinuisse.

Respondeo PRIMO, Christum dici percussum à Patre, nõ quia Pater illum oderit, sed quia permisit occidi pro nobis, vt explicat Apostolus Rom. 8. *Proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Quodmodo, quando Abraham filium suum immolare voluit, vt Deo obediret, nec filium oderat, nec filius putabat se odio haberi, sed intelligebat id fieri ad obedientiam Deo præstandam, sine vlla ira, vel odio erga se. Dico SECUNDO, istam percussionẽ à Hieronymo, & omnibus aliis expositoribus referri ad solã mortem temporalem, non ad pœnas gehennæ, de quibus nullus veterum somniauit, cum de passione Christi ageret. Dico TERTIO, figmentum esse Caluini, omnes qui percutiuntur à Deo irato, pati pœnas infernales. quàm sæpe enim Deus in hoc mundo flagellat impios, qui tamen non dicuntur propterea iam esse in inferno?

SECUNDVM argumentum ex eodem cap. 53. Isaia: *Correctio pacis nostræ super eum.* Ergo Christus luere debuit omnes pœnas, quas nostra peccata merebantur. Sed nostra peccata non merebantur solam mortem corporis, sed etiam pœnam gehennæ: Christus igitur sustinuit etiam pœnas gehennæ. & sanè alioqui solùm Redemptor corporum esset.

RESPONDEO; Si hoc argumentum aliquid concluderet, debuisset Dominus aeterno tempore manere in inferno, & infinitum propè numerum pœnarum perpeti. Nos enim merebamur aeternam damnationem, & sumus propè infiniti

infiniti

infiniti qui hoc merebamur. Vt ergo Caluinus cogitur admittere, vnam pœnam temporalem Christi satisfacere potuisse pro multis æternis: Ita nos dicimus, mortem corporis Christi satisfacere potuisse pro morte animarum omnium. Pretium enim redemptionis à Christo persolutum non debet pensari ex multitudine, vel qualitate, vel diuturnitate pœnarū, sed ex dignitate personæ, quæ patiebatur, & ex caritate, qua patiebatur. Nec sequitur, solum corporum esse Redemptorem, tum quia Christus animo & corpore passus est, tum etiam quia vna pœna corporis erat infiniti pretij.

TERTIUM argumentum sumit ex illa tristitia & metu, quem in horto passus est Dominus, Matth. 26. Nam si solum timuisset mortē corporis, fuisset infirmior multis patris hominibus, qui audacter mortem subeunt. Certè multi martyres in passionibus exultabant, nec solum martyres, sed etiam ipsi latrones saepenumero constantissimè moriuntur. Qui verò timidiore sunt, trepidant quidem, sed nunquam se adeò vinci, ac deiici à perturbatione patiuntur, vt sanguinem sudant; at Christus horrebat, cadebat, sanguinem sudabat, Angelica consolatione indigebat, ac demum in agonia positus prolixius orabat. Aut igitur infirmior omnibus hominibus fuit, aut non solum corporis mortem, sicut ceteri, sed etiam animæ periculum metuebat.

RESPONDEO, Sanctos Patres variè exposuisse hunc timorem Christi, nullum tamen vel minimo verbulo insinuasse, hunc timorē Christi fuisse de salute animæ. HIERONYMUS in cap. 31. in Matth. dicit, Christum nihil timuisse pro se, sed pro discipulis, quos prouidebat negaturos. Sed cum ait: *Transfer calicem à me*, voluisse dicere, *Transfer à me ad alios, id est, fac vt sicut ego alacriter bibo, ita etiam mei discipuli bibant.* HIERONYMUS in cap. 26. Matth. dicit, Christum tristem fuisse propter populum Iudæorum, quem videbat illa nocte grauissimè peccaturum, & ideo dixisse; *Transfer calicem istum à me, id est, fac ne illi me occidat, sed aliqui alij, &c.* AMBROSIVS in cap. 22. Lucæ, & CHRYSOSTOMUS in cap. 26. Matth. dicunt, Christum naturali affectu mortem corporis horruisse.

Ad ARGUMENTVM autem Caluini respondeo, Si Christus non potuisset non timere, & coactus timuisset, merito infirmior multis videretur. At non ita est; nam timuit, quia voluit,

luit, ceteri si non timent, vel est, quia Deus infundit consolationem maiorem, quam sit ea pœna; vel quia Diabolus obstupescit sensum aliquorum sibi addictorū; vel quia auerūt animum à cogitatione pœnarum, & alibi eum defigunt, quamuis rarissimi isti sint.

At Christus, vt copiosa esset redemptio, voluit etiam pœnam mœroris & timoris subire, & ideo nec obstupescit sensum suū, nec permisit vt redundaret ex parte superiore gaudium in partem inferiorem, nec auertit cogitationē à morte imminente, sed potius de industria defixit mentem in omnia tormenta impēdentia, quod sine dubio summæ fuit fortitudinis & caritatis. Nam vt ait Euangelista Matth. 26. *Assumpsit Petrum, Iacobum, & Ioannem, & tunc cepit mœstus esse, &c.* Quare tunc cepit, nisi quia tunc voluit? Nam etiam antè sciebat se moriturum, cū hoc prædiceret discipulis, & Sacramentum institueret, in memoriam passionis suæ, & tamen non solum non metuebat, sed etiam consolabatur mentes discipulos, vt patet Ioan. 14. & 15. Vnde etiam finita oratione, quia non amplius voluit timere, non amplius timuit, sed alacriter occurrit se quærentibus ad mortem, & in toto decursu passionis suæ nullum signū timoris dedit. Hinc est etiam quod Ioan. II. legimus, eum à seipso turbatum. In quem locum scribens AVGVSTINVS tract. 49. in Ioan. *Non est, inquit, dubitandum, eum non animi infirmitate, sed potestate turbatum.* Vide totum sermonē, vbi de hac re multa præclare dicit.

QUARTVM argumentum ex Matth. 27. vbi Christus exclamat: *Deus meus, Deus meus, & quid me dereliquisti?* Videtur enim Christus non potuisse in hæc verba prorumpere, nisi apprehendisset Deum, vt sibi iratum & infensum.

RESPONDEO, Nullam fieri hęc mentionem iræ Dei erga Filium, sed solius derelictionis; dereliquit enim Deitas humanitatē in pœnis, & cū posset eam inde eripere, noluit, vt sacrificium perficeretur, quo mundus redimendus erat. Voluit autem Dominus hoc modo clamare, vt intelligeremus, illum verè grauissimos dolores pertulisse, & non sua culpa pertulisse. Id enim significat illud, *Quare, ac si diceret, non est in me caussa huius pœnæ.*

QVINTVM argumentum ex Act. 2. *Quem Deus suscitauit solus doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri*

neri

» *neri illū ab eo.* Nam si nō pertulit Christus dolores inferni,
 » quomodo potuit ab illis solui? Quis enim soluitur à vincu-
 » lis, quibus nunquam fuit ligatus?

Respōdeo, PRIMO in Græco legi, solutis doloribus mortis,
 & *ἰσχυρῶν*, & sensum esse, secundum Chrysostrum & Oe-
 cumenium, quod Deus per Christi resurrectionem ipsam
 mortem à doloribus liberauerit; mors enim quasi dolorem
 patiebatur, cū Christum detineret, quem tenere non po-
 terat. Sed fortè planior sensus erit, si dicamus, Christum sua
 resurrectione destruxisse ac dissoluisse mortem cum omni-
 bus doloribus, qui illam comitantur. Resurrexit enim im-
 mortalis & impassibilis.

Quòd autem CALVINVS per dolores mortis intelligi vult
 dolores, quos parit maledictio & ira Dei, quæ origo mortis
 est, & proinde dolores damnatorum: nimis longè petrum
 est. Nam si, quia ira Dei fuit causa mortis, ideo dolores quos
 patiebatur in morte Christus, erant ab irato Deo, & dolores
 damnatorum dici poterant; eadem ratione omnes qui mo-
 riuntur, etiam martyres, haberent Deum insectum, & pater-
 rentur dolores gehennæ. Est igitur ira Dei causa remota &
 generalis ipsius mortis: tamè proxima & particularis causa,
 sapissimè est benevolentia & gratia specialis Dei, in Augusti-
 nus dicit lib. 13. ciuit. Dei, cap. 6. & alibi. Et ipse David, qui ex-
 nit: *Preiosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius.* Psal.
 115. Et Ioannes audiuit vocem de cælo dicentem sibi: *Beati
 mortui qui in Domino moriuntur.* Apoc. 14. Deniq; Paulus
 mortem lucrum sibi esse dicebat, Philip. 1.

Dico SECUNDO, in nostra editione Latina haberi: *Solutis
 doloribus inferni*; quæ lectio fortè est præferenda Græcæ.
 Nam IRENAEVS lib. 3. cap. 12. legit *doloribus inferorum.* Et
 Augustinus epist. 99. ad Euodium, & alij similiter legunt, ut
 docet Augustinus, duplex sensus esse potest. VNVS (*Solutis
 doloribus inferni*) id est, irritis effectis. Soluti enim Christus
 dolores inferni, nō quibus tenebatur, sed ne teneretur: *Quo-
 modo*, inquit Augustinus, *soluti possunt laquei Senarum, ut
 teneant, non quia tenuerunt.* ALTER est (*Solutis doloribus in-
 ferni*) quibus teneri ipse non poterat, sed quibus tenebantur
 alij, quos ipse nouerat liberandos. Vbi Augustinus non solum
 explicat rectè hunc locū, sed etiam pro confesso asserit con-
 trarium eius, quod Calvinus probare intendit.

SEXTVM argumentū ex illo Heb. 5. *In diebus carnis sue* ut
preces supplicationesq; ad eum, qui possit illum saluum facere ut
à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus ut
est pro sua reuerentia. Vult enim CALVINVS illud (*pro sua* ut
reuerentia) debere sic intelligi, Exauditus est à suo metu, ut
ἀπὸ τῆς ἐυλαβείας, quasi dicat, Christus non orabat ut non
 moreretur, sed ut non absorberetur ut peccator, id est, ne da-
 mnaretur in æternum, & ab hoc metu perdendæ salutis æ-
 ternæ per paternam exauditionem liberatus est.

At oportet Calvinum ostendere *ἐυλάβειαν* accipi pro
 metu pœnæ; significat enim pietatem & reuerentiā, & pro-
 inde etiam merū reuerentialem. Ipse enim Calvinus in cap.
 2. Lucæ, ubi nos legimus de Simeone, quod esset timoratus,
 ipse legit, pius, & exponit de vera pietate, & tamē vox Græca
 est, *ἐυλαβής*.

BEZA quoque in annotatione ad eundem locum Euan-
 gelij, ita scribit: *Ευλάβεια significat, non quemcumq; timo-*
rem, sed cum reuerentia potius quàm cum animi trepidatio-
ne coniunctum; Latini religionē vocant. At si ita est, cur Heb.
 5. eandem vocem accommodare conantur Calvinus & Beza
 ad metum mortis æternæ, coniunctum cum summa trepi-
 datione?

Sed BEZA vrget, voculam illam, *ἀπὸ*, quā dicit non pos-
 se accipi pro particula, *Pro*, vel, *Propter*; sed pro, *Ex*, vel, *Ab*.
 & quia absurdum videtur, Christum voluisse liberari à pie-
 tate & religione sua, ideo vertendum existimat, à metu, vi-
 delicet mortis, aut damnationis. At profectò facilius nos
 ostendemus, voculam, *ἀπὸ*, cum genitiuo idem significare,
 quod *διὰ* cum accusatiuo, quæ omnium consensu signifi-
 cat, *Propter*, quàm Beza possit ostendere *ἐυλάβειαν* accipi
 pro metu pœnæ. Nam Matth. 13. vers. 44. Luc. 24. vers. 41. &
 Act. 12. vers. 14. legimus, *ἀπὸ χαρᾶς*, præ gaudio, siue ob gau-
 dium, Luc. 22. vers. 45. *ἀπὸ τῆς λύπης*, ob tristitiam. 2. Ma-
 chab. 5. vers. 21. *ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας*, ob superbiam, ut ibidē
 explicatur per alias voces, *διὰ τὸν μετεωρισμὸν τῆς καρδίας*,
 ob elationem cordis.

Quare

Quare Chrysoſtomus, Theophylaſtus, Oecumenius in hunc locum, exponunt illam vocem de ueneratione, quæ Christo debebatur, ut ſit ſenſus, Exauditus eſt, quia merebatur exaudiri, cum eſſet digniſſimus omni honore & reuerentia, vel, Exauditus eſt ob reuerentiam, qua ipſe Patrem ſuum proſequebatur. Et certè negare nõ poſſunt aduerſarij, quin Chryſoſtomus, Theophylaſtus, Oecumenius Græcas paraſes intelligerent.

Quid, quod ERASMVVS quoq; in annotationibus ad eundem locum, per *εὐλαΐαν*, reuerentiam & pietatem intelligi debere docet? eſſi autem non certò ſcimus quæ fuerit hæc oratio, de qua Paulus agit hoc loco, tamẽ probable eſt, eam eſſe, quam Dominus in horro fudit imminente pæſſione. In eo autẽ exauditus eſt, quod abſolutè periit, nimirum ut fieret voluntas Dei in morte ſua, vel ut liberaretur a morte per reſurrectionem.

SEPTIMUM argumentum ſumit Calvinus ex HILARIO, qui lib. 2. de Trinitate ſic ait: *Crux, mors, inferi, noſtra ſcintilla ſunt.* Et lib. 3. *Filius Dei, inquit, in infernis eſt: ſed bono reſertur ad cælum.* Et lib. 4 dicit, per deſcenſum Chriſti ad inferos id nos cõſecutos, ut mors perempta ſit. Et in ſine libri *Mortem, inquit, in inferno perimens.*

RESPONDEO, miram eſſe Caluini impudentiam in Hilario citando, cum conſtet, Hilarium vix dolores corporis in Chriſto agnouiſſe. Certè Theologi multum laborant, ut oſtendant, ab Hilario non eſſe omnino negatos Chriſti dolores.

Præterea in lib. 10. de Trinitate refellit ex profeſſo Caluini hæreſim, ac docet, Chriſtum non potuiſſe vllò modo metuere dolores inferni, pag. 195. *Lazaro, inquit, in Abrahami ſinibus latante, infernum chaos Chriſtus timeret? Hæc ſententiaq; ridicula ſunt.* Et pag. 203. *Anne tibi, inquit, metuere infernum chaos, & torrentes flammas, & omnes penarum cruciatum abſyſſum credendus eſt, dicens latroni; Hodie mecum eris in Paradifo?* Et infra: *Dominus communionem ei paradiſi mox pollicetur, tu Chriſtum in inferis ſub pænalibus terris concludis?* Hæc Hilarius, qui tantum non nominat Caluini, cum neſcio cuius errorem confutat.

Cum ergo dicit Hilarius, inferos Chriſti noſtræ eſſe vitæ

& in inferno mortē occisam, vult dicere, Christū descendisse ad loca inferorum, vt inde Sanctos eriperet, & deinde locū illum obstrueret, ne ad eum amplius vlli descenderent, qui in eum crederent, eumque diligerent.

CAPVT IX.

Propositur tertius error refellendus de descensu CHRISTI ad inferos.

SEQVITVR TERTIA explicatio, quæ est BUCERO, in cap. 27. Matth. & BEZÆ in cap. 2. Actor. qui docet, intelligi sepulcrum in Scripturis nomine inferni; proinde nihil esse aliud, Christum descendisse ad inferos, quàm sepultum esse.

CALVINVS partim hanc sententiam sequitur, partim eam refellit. Nam in Psalm. 15. vbi nos habemus: *Non derelinques animam meam in inferno*, ipse vertit, *Non derelinques animam meam in sepulcro*. Et lib. 2. Instit. cap. 16. §. 9. cum Bucero dicit, fabulam esse, quòd sint loca animarum subterranea, & quòd ad ea Christus descenderit; tamen in hoc dissentit, quòd descensum Christi ad inferos, qui ponitur in Symbolo, non vult esse sepulturam, sed, vt iam refutauimus, descensum ad pœnas damnatorum.

Si quis petat à Caluino & Beza, vbi fuerint ante Christi mortem animæ iustorum. Respondent, fuisse in cœlo, licet nec viderint Deum, nec sint visuræ vsque ad diem iudicij. Ita Caluinus in psychopannychia, & Beza in libro contra Brentium de Christi maiestate, parte secunda, vbi de ascensione disputat.

Ad refutationem igitur huius sententiæ tria probanda sunt. PRIMO, inferos esse loca subterranea distincta à sepulcris. SECUNDO, animas ante Christi mortem non fuisse in cœlo, sed in inferno subterraneo, & proinde Christum, qui ad locum animarum descendit, in infernum subterraneum descendisse. TERTIO, directè Christi animam descendisse ad inferos, à sepulcro distinctos.

CAPVT X.

Inferos esse loca subterranea distincta à sepulcris.

VANTVM ad PRIMVM, ex nomine inferorum, quo vtuntur Scripturæ Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ, cognosci potest, vbi sint inferi. Nomen inferni Latinum, non dubium, quin sit distinctum à nomine sepulcri, & cum significet aliquid inferius nobis, & infra nos nihil sit nisi centrum terræ, necessariò loca inferiorũ intelliguntur loca profunda subterranea. Sed de Latino nomine parum curant aduersarij, quia Scripturæ Græcæ & Hebraicæ solùm scriptæ sunt.

Nomen Græcum quod habemus Matt. 11. Luc. 16. Act. 2. & vbiq; Latinè est infernus, est *ἄδης*, quod nomen THEODORVS BEZA in Act. 2. asserit, ordinariè accipi pro sepulcro aliquando tamen apud Poëtas pro loco damnatorũ. Sed hec est nimis aperta impudentia. nam, vt omittam, quod Græcè sepulcrum dicitur *τάφος*, non *ἄδης*, vnde Epitaphia dicuntur etiam à Latinis carmina, quæ ad sepulcra scribi solent. Certè Matth. 11. cum dicitur de Capharnaum: *Et in Capharnaum & sc̄q; ad cælum exaltaberis? & sc̄q; ad infernum descendet.* non potest accipi pro sepulcro vox *ἄδης*. Eset enim ridicula antithesis, cum cælum multis millibus stadiorũ distet à terræ superficie, vbi erat Capharnaum, & sepulcrum non distet nisi paucis vlnis. Vult autem Dominus dicere, illam vrbem tam profundè descensuram, quàm altè videbatur exaltata. Luc. 16. vbi dicitur, diues purpuratus *in inferno* fuisse in tormentis, nõ potest vox *ἄδης* exponi de sepulcro, nisi quis velit animas esse in sepulcris cum corporibus.

Adde, quod CHRYSOSTOMVS in homilijs de Lazaro semper intelligit per infernum, vbi erat diues, gehennam. Præterea LUCIANVS in Dialogo de luctu dicit, *ἄδης* esse locum sub terra profundum. PLATO in lib. 2. de Republica, dicit, *ἐν ἄδῃ δίνων, δώσωμεν*, id est, in inferno rationem reddemus operum nostrorum. Certum autem est, non reddi rationem in sepulcro. Deniq; HENRICVS STEPHANVS in suo ma-

gao thesauro in gratiam Bezae (vt videtur) dicit posse accipi pro sepulcro vocem אדלו, sed nullum inuenire potuit auctorem, qui ita locutus fuisset, cum tamen multos citauerit pro significatione inferni.

Iam verò nomen Hebræum, quod habetur passim in Testamento veteri, est ארל, quod verbū contendit Beza ubiq; accipi pro sepulcro, sed falsum est; Nam significat voraginē, & ordinariē accipitur pro loco animarū subterraneo, & vel rarò, vel nunquam pro sepulcro. Et probò primò ex illo Genes. 37. *Descendam lugens ad Filium meum in infernum.* Vbi vox est ארל, & non potest accipi pro sepulcro, quia dicit, se iturum ad Filium suum, quem putabat mortuum, & deuoratum à feris, & proinde caruisse sepulcro.

Item Num. 16. *Descenderunt viuentes in infernum aperti humo.* Quæ verba de loco damnatorū intelligit Epiphanius in Ancorato, longè à medio, Hieronymus in cap. 4. ad Ephesios, & BEDA in cap. 10. Numer. Et certè Epiphanius & Hieronymus doctissimi erant Hebraicè, & eo loco verbum est ארל. ITEM Psal. 138. *Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades.* Vbi opponuntur terræ superficiei, vbi tunc erat Dauid, duo loca distantissima, altissimum cælum, & profundissimus infernus. Sepulcrū autem non abest à terræ superficiei duobus palmis. Sæpe etiam supra terrā exstant marmorea sepulcra. ITEM Isaia 14. dicitur Regi Babylonis, & in eius figura dicitur Diabolo (*Dixisti, in cælum conscendam, &c.*) *Veruntamen & ad infernum detraheris, in profundum lacu.* Vbi quatenus agitur de Diabolo, nō potest infernus significare sepulcrum, quia Diabolus non est in sepulcro, vt notum est: quatenus agitur de Rege Babylonis, non potest etiam significari sepulcrum; & quia periret antithesis, & quia ibidem dicitur Rex ille cariturus sepulcro.

Huc accedit consensus ferè omnium illorū, qui de hac re iudicare poterant. Nam LXXII. seniores ארל, vbiq; vertunt אדלו, nusquam תולד. HIERONYMVS vbiq; vertit infernum, nusquam sepulcrum. Chaldaeus vertit גיהנום, gehennam. Rabbi DAVID in Psalm. 9. in illud: *Conuertantur impij*

impj in infernum. Et idem Rabbi Dauid, & Rabbi Abenezra in illud Psalmi 138. *Si descendero in infernum, adei*. Et Rabbi Leui in caput 15. Prouerb. & 26. libri Iob, exponunt per *שארל* locum animarum subterraneum.

Confirmatur item hoc idem ex ipso Caluino præceptore Beza; is enim in psychopannychia dicit, *שארל* interdum accipi pro sepulcro, sed vt plurimū pro statu damnatorum.

Quid, quod Beza se ipse pulcherrimè refutat? scripsit enim duos libros, qui in eodem volumine compingi solent, vnum contra Sebastianum Castalionem, de sua & illius versione Testamenti noui; alterum contra Brentium, de omnipræsencia carnis Christi. in primo libro tractans illum locum Act. 2. *Non derelinques animam meam in inferno*, dicit, in meridie cæcutire qui non intelligunt per infernum sepulcrum. Et cū ei obiiceretur locus ille Lucæ 16. de diuite & Lazaro, contendit, ibi etiam per infernum significari sepulcrum. Et cū Christus dicit, diuitem illum fuisse in tormentis, exponit Beza, Christum figuratè esse locurum, quasi constitueret nobis diuitis sepulcrum in medijs flammis, in quo non tam cadauer, quàm uiuus homo contineretur, cū tamen reuera nihil in eo sepulcro præter corpus inanime fuerit, & de alio loco, quàm de sepulcro Scipularas exponere, dicit, esse orcum, & erebum, cum Poëtarum fabulis fingere.

At in libro contra Brentium assumit iam contrariam personam, & dicit eos in meridie cæcutire, qui ex historia Lazari & diuitis, Lucæ 16. non deducunt verum locum inferorum, vbi damnati torquentur. Et ibidem defendit Bullingerum, qui ex loco Num. 16. probauerat, inferos esse vna loca subterranea, cū tamen ibi sit vox *שארל*. Item ibidem profert locum Psalm. 138. *Si descendero in infernam, adei*, probandum inferos contra Brentium, & tamen ibi etiam est *שארל*. Denique non minùs acriter pugnat pro inferis reuic corporalibus, localibus, & subterraneis, vt Brentio contra dicat, quàm alibi pugnat, vt veros & locales inferos delinat, vel in sepulcra conuertat, vt nobis resistat.

SECUNDO, probò esse inferos præter sepulcra, ex nomine abyssi. Nam Luc. 8. Dæmones rogabāt Christum, ne mis-

teret eos in abyssum. Certum est, abyssum esse profundam voraginem, & proinde infra terræ superficiem. Item, certum est, non esse sepulcrum; nec enim Dæmonibus parantur sepulcra. Deniq; certū est, abyssum non esse aliquid spirituale, vt vult Brentius, vbiq; diffusum. Non enim Dæmones petiissent nō mitti in abyssum. Quid ergo restat, nisi vt abyssus sit profundissima vorago subterranea?

TERTIO, probo ex Apocal. 5. vbi legimus, non fuisse inuentos, qui soluerēt librum, *Nec in celo, nec in terra, nec sub terram.* Et infra: *Dixerunt laudem Deo omnes creatura in celo, in terra, & sub terram.* Et Philip. 2. *Vt in nomine IESV omne genu flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum.* In quibus locis vox *καταχθονίων*, nihil aliud significat quàm subterraneorum. At certè non sunt cadauera sepulcrorum, quæ non poterant aperire librum, vel quæ Deum laudant, & in nomine IESV flectunt genua; igitur spiritus sunt, qui dicuntur subterranei, eò quòd in locis subterraneis degant.

QUARTO, probo ex Patribus. IRENAEVS lib. 5. prope finem, dicit, Christum descendisse ad inferiora terræ, vbi erat animæ. Tertullianus in apolog. cap. 45. vocat infernum, arcani ignis subterraneum thesaurum. Cyrillus libro de recta fide ad Theodosium, vocat infernum, vbi erant animæ, subterraneam specum. Arnobius lib. 2. contra Gentes: *Audetis, inquit, ridere nos, cum gehennas dicimus, & inextinguibiles quosdam ignes, &c.* Et infra, de Platone sic ait: *Non est absone suspicatus, iaci eas animas in flumina torrentia flammarū globis, & cænosis voraginibus tetra.* AMBROSIVS in cap. 4. ad Ephesios, dicit, Christum vt mortuis prædicaret in inferno, in cor terræ descendisse. Idem habet Nyssenus orat. 1. de resurrectione Domini. HIERONYMVS in cap. 14. Isaiæ: *Dicimus, inquit, quòd infernus sub terra sit.* AVGVSTINVS lib. 2. retract. cap. 24. *De inferis, inquit, magis mihi videor dicere debuisse, quòd sub terris sint, quàm rationem reddere, cur sub terris esse credantur, siue dicantur, quasi non ita sit.* GREGOR. lib. 4. Dialog. cap. 42. Beda lib. 3. in Iob. cap. 7. Primasius in cap. 7. Apocal. & Damascenus lib. 3. cap. vlt. infernum sub terra esse, definiunt.

Accedat POSTREMO etiam naturalis ratio. siquidem consentaneum est rationi, vt locus dæmonum, & hominum impiorum

piorum ac reproborum longissimè distet ab eo loco, in quo Angelos ac beatos homines perpetuò futuros non dubitamus. Locus autem beatorum (etiam aduersariorum testimonio) cœlum est: à cœlo verò nihil abest longius, quam terræ centrum.

CAPVT XI.

*Animas piorum non fuisse in cœlo ante
CHRISTI ascensionem.*

QUANTVM ad SECUNDVM, quòd animæ piorum non fuerint in cœlo ante Christi ascensionem probatur PRIMO, quia est ea sententia protus inaudita in Ecclesia Dei. Id quod sanè deberet sufficere ad refutationem. PRÆTEREA Gen. 37. Iacob ait: *Descendam ad Filium meum in infernum.* Pius erat Iacob, pius etiam Ioseph: & tamen vtrumque non ascendisse ad cœlum, sed ad inferos descendisse, Scriptura significat. ITEM Luc. 16. diues in inferno cùm esset, vidit à longè animam Lazari in sinu Abraham, & audiuit, inter loca ipsorum magnum hiatus esse; id enim significat χάσμα; ex quo apparet, nihil solùm fuisse interiectum inter locum damnatorum & sinum Abraham, sed vtrasq; animas in eadem voragine fuisse, licet multà inter se distantes. ITEM lib. 1. Regum, cap. 28. anima Samuelis apparens Sauli de terra ascendere visa est.

Et quamuis non desint qui negent, illam fuisse veram animam Samuelis, tamen opinio contraria, & communior, & probabilior, & tutior est. Id enim docent Iosephus lib. 6. antiq. cap. 15. Iustinus in Dialogo cum Triphone. Basilius epist. 80. ad Eustachium. Ambrosius in 1. cap. Lucæ. Hieronymus in 7. Isaiæ. Augustinus de cura pro mortuis, cap. 15. Ereticiores, Liranus, Abulësis, Dionysius Carthusianus, & Ciceronianus in eum locum. Et deducitur satis aperte ex veritate uinæ Scripturæ: *Cùm vidisset, inquit, mulier Samuelem. Dixit Samuel ad Saul. Intellexit ergo Saul, quod Samuel esset.* Certè non diceret Scriptura, *Intellexit*, sed parauit, vel cogitauit, si non esset verum.

Præterea in Eccles. cap. 46. ponitur in laudibus Samuelem, quòd

quod mortuus prophetauerit, & annunciauerit Regi, quæ ventura erant. At quæ laus esset Samuelis, si non ipse, sed dæmon aliquis in eius forma apparens futura prædixisset? At incredibile videtur, animam tanti Prophetæ subiectam fuisse incantationibus Pythonissæ. Id quidem est verum, atq; idcirco apparitio Samuelis præuenit incantationem, & eius effectum. Id quod intelligi potest ex perturbatione mulieris, quæ turbata est, cum vidit Samuelem apparuisse antequam euocaretur.

Præterea idem patet ex 1. Pet. 3. *Is qui in carcere erant spiritibus predicant, qui increduli fuerunt aliquando, quando expectabāt Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca.* Hic dicuntur animæ in carcere fuisse, non ergo erant in cælo; nam ridiculum est dicere animas in cælo, tanquam in carcere inclusas fuisse, cum cælum sedes Dei sit. Neq; obstat quod videtur hic agi de spiritibus impiorum. nam Calvinus admittit agi de spiritibus iustorum. Sed de hoc loco paulò post agemus.

ITEM Zachar. 9. *Tu autem in sanguine Testamenti eduxisti sanctos de lacu, in quo non erat aqua.* Quem locum Hieronymus & Rupertus in commentario exponunt de descensu Christi ad inferos. Et sanè conuincitur hinc, animas Sanctorum ante Christi mortem non fuisse in cælo, vt Calvinus, & Beza volunt; nec enim cælum per lacum significari potest; aut ex cælo Dominus Sanctos suos eduxit; aut in cælo vlli sunt vincti.

Quod autem CALVINUS dicit lib. 2. Instit. cap. 16. §. 9. à Zacharia vocari lacum sine aqua, profunditatem Babylonicæ captiuitatis, vnde liberati fuerunt Iudæi, nullam habet probabilitatem; Nam in verbis præcedentibus ponitur vaticinium de Christo: *Exulta filia Sion, ecce Rex tuus venit tibi, &c.* Quod Euāgelistæ de Christi ingressu in Hierosolymam exposuerunt, Matthæus cap. 21. & Ioan. cap. 12 inde fit apostrophe ad ipsum Christum; & tu in sanguine Testamenti. Quomodo ergo ista coherent, si de captiuitate Babylonica ageretur? & præterea in quo sanguine Testamenti liberati sunt Iudæi de Babylone?

Deniq; Patres cōmuni consensu hoc docent. IRENAEVS lib. 5. circa finem. Tertullianus lib. 4. in Marcio. Origenes

in cap. 5. ad Rom. Cyrillus catech. 4. Cyrillus alter libro de recta fide ad Reginas, in fine locorum ex Matth. Hilarius lib. 10. de Trinitate. Basilius in Psalm. 48. Athanasius in epistola ad Epictetum. Epiphanius heresi 46. Ambrosius lib. 3. de fide, cap. 3. Hieronymus in cap. 9. Zachar. in tertium Ecclesiastica. Primasius in cap. 5. Apocal. Gregorius lib. 13. moral. cap. 21. Concilium Toleranum IV. cap. 1. Denique AUGUSTINVS, etsi in epistola 99. ambigere videtur, an sinus Abraam, viderant animæ Patrum olim, in inferno esset an alibi: tamen lib. 20. de ciuit. Dei, cap. 15. affirmat in inferno fuisse, vt ceteri omnes Patres semper docuerunt, quorum verba in sequenti capite referemus.

CAPVT XII.

CHRISTVM ad inferos descendisse verè, ostenditur ex Scripturis.

QVANTVM ad TERTIVM, probo ex Scripturis, Christum verè descendisse ad inferos. PRIMVS locus, qui tamen non conuincit, sed probabilitet suadet, habetur in illis verbis Psalmi 107. *Contriuuit portas areas, & vectes ferreos confregit.* Hunc enim locum intelligunt de descensu ad inferos, HILARIUS in Psalm. 138. Ambrosius libro de mysterio Paschæ, & alij, sed in sensu mystico. Nam ad literam certum est tractari de liberatione ab Ægypto.

SECUNDVS locus est Ecclesiastici 24. vbi sic loquitur sapientia Dei: *Penetrabo omnes inferiores partes terra, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.* Hic locus non conuincit hæreticos, tum quia ipsi non recipiunt hunc librum, tum etiam quia hæc verba desunt in Græco textu, tamen apud Catholicos suam habent auctoritatem.

TERTIVS locus adducitur ex illo Matt. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terra.* CALVINVS in psychopannychia vult, ventrem ceti fuisse figuram mortis, quæ Christum triduo detinuit. At Christus dicit, ventrem ceti similem fuisse cordi

cordi terræ. Cor terræ, non est mors, sed locus aliquis sub terram.

Alij dicunt, sepulcrum appellari cor terræ; sed repugnat similitudo. Nam cor est in profundissimo loco animalis: sepulcrum autem est prope superficiem terræ; & Christi sepulcrum videtur fuisse supra terram, erat enim monumentum excisum in lapide supra terram extās. Item; *Sicut Ionas fuit vivus in ventre ceti*, ita aliquid vivum debuit esse in corde terræ, at in sepulcro fuit corpus mortuum, non igitur cor terræ est sepulcrū, sed infernus sepulcro multò profundior, vbi Christi anima vivens triduo commorata est. Præterea **HIERONYMVS** in caput 2. Ionæ: *Sicut cor, inquit, in medio est animalis, ita infernus in medio terra esse perhibetur*. Eodem modo hunc locum explicant Irenæus lib. 5. circa finem. Tertullianus lib. de anima, cap. 31. Nyssenus orat. 1. de resurrectione. Ambrosius in cap. 4. ad Ephes.

QUARTVS locus est Act. 2. *Non relinques animam meam in inferno*. **BEZA** vertit, Non relinques cadaver meum in sepulcro. Et in defensione huius versionis contra Sebastianū Castalionem: *Hic, inquit, agi de corpore, & de sepulcro nemo dubitare potest, nisi quis velit meridie cecutire*. Et paulò antè causam reddens, cur ita mutaverit animam in cadaver, & infernum in sepulcrum: *Non temere feci, inquit, cum hunc præcipuè locum à Papistis torqueri ad suum lymbum constituendum videamus, & veteres etiam inde descensum illius animæ Christi ad inferos excogitaverint*.

Videtur **Beza** placuisse decretum Rabbinorum, quod refertur à Rabbi Salomone in capite 21. libri secundi Regum, bonum esse mutare aliquid de lege, ut Deus publicè sanctificetur. At nos habemus in primis verborum proprietatem. Nam in textu Græco Act. 2. *ψυχή* non nisi animam propriè significat, & *ᾅδης* infernum propriè designat, & hoc probatione non eget. consulantur omnia dictionaria.

Respondet **BEZA**, licet, *ψυχή*, animam propriè significet, tamen accipi etiam posse pro corpore, tribus modis. **PRIMO**, quia anima accipitur pro vita: vita autem, corporis respectu videtur obruta sepulcro non minus quàm corpus. **SECUNDO**, quia ex anima potest intelligi torum, & idem

est dicere, non derelinques animam meam, & non derelinques me. Rursus ex toto potest intelligi pars, & ita idem erit dicere, non derelinques me, & non derelinques cadauer meum. TERTIO, quia $\psi\chi\theta$, Græcū & $\psi\chi\theta$ Hebraicum idem significat. Porro $\psi\chi\theta$ inuenitur in Scriptura acceptum pro cadauere, Leuit. 21. vers. 1. & 11. vbi legimus, *super anima non contaminetur; prohibet lex tangi cadauera, & ea animas appellat.*

Sed istæ argutiæ nihil valent, nam etiam si posset pro anima intelligi corpus, non tamen propterea continuo probatum esset, hoc loco ita exponendum esse. Præterea hic distinguitur anima à carne, cum dicitur paulò infra, nec anima eius derelicta est in inferno, nec caro eius vidit corruptionem, sic enim habetur in Græco; ergo non potest hoc loco anima accipi pro carne. Præterea vox $\alpha\delta\eta\varsigma$, (vt supra ostendimus) significat semper infernum, nunquam sepulcrum, & corpus Christi non fuit in inferno, ergo anima ibi fuit. Præterea de anima & inferno exponunt, Ambrosius serm. 74. de martyribus. Hieronymus in Psalm. 15. Augustinus epist. 99. ad Euodium. Beda in 2. cap. Actor. & alij.

Ad PRIMAM rationem Beæ respondeo, licet anima possit accipi pro vita, quia dat vitam corpori, tamen nunquā accipi pro cadauere, cum in cadauere sit priuatio vitæ. Nec possumus dicere vitam esse in sepulcro, cum ibi sit corpus sine vita. nec enim contraria simul poni debent.

Ad SECUNDAM dico, Grammaticam non admittere illā dialecticam ratiocinationem, pars accipitur pro toto, & eorum pro parte, ergo pars pro parte. Nam vocabula sunt ad placitum, & ab vsu loquentium pendent; vsus autem admittit synechdochen, qua ponimus partem pro toto, & contra, sed non admittit partem pro parte. Quis enim ferret, si diceremus hominem pedibus videre, quia pes potest poni pro homine, & homo pro oculo.

Ad TERTIAM dico, multū inter $\psi\chi\theta$ & $\psi\chi\theta$ interesse. Nam $\psi\chi\theta$ est generalissima vox, & significat sine vltro tropo tam animam, quā animal, immò etiam corpus, vt patet ex plurimis Scripturæ locis. Vnde etiam ferè semper adiungitur cum substantiuo nephes, adiectiuum (vitiens) quod

Quod est proprium totius compositi. Genes. 1. *Producant aqua reptile anima viventis.* Ibidem: *Producat terra animam viventem.* Ibidem: *Factus est in animam viventē.* Quibus in locis frustra adderetur adiectivum, vivens, nisi vox Hebræa *נפש*, quam interpres vertit animam, significaret aliquid indifferens ad viuum, & non viuum. Quare Numer. 23. dicit Balaam: *Moriatur anima mea morte iustorum.* Et Num. 31. dicuntur omnes animæ sexus fœminei ex præda Madian fuisse triginta duo millia.

Porro anima humana, nec mori potest, nec sexum habet. Proinde in illis locis anima nõ alteram partem hominis, sed totum hominē, aut certè ipsum corpus significat. Item Genes. 37. *Non interficiamus animam eius.* Vbi anima nec pro anima propriè dicta, nec pro homine per tropum (nam repugnat pronomen *essus*) sed pro ipsa carne propriè accipitur. Num. 19. cadaver, vocatur morticinium animæ hominis. At Græcum *ψυχη*, vt Latinum, anima, non est tam generale, vt sine tropo possit accipi pro toto animali. Itaque in Leuitico nõ ponitur pars pro parte, id est, anima pro corpore, sed vocabulum, quod ipsum corpus significare solet, aut certè ponitur totum pro parte, id est, vivens pro corpore. At Act. 2. ponitur *ψυχη*, quæ animam solam significat.

Præterea etiam nephes, quando opponitur carni, non potest sumi pro carne, vt Leuit. 17. *Anima carnis in sanguine est.* Hic autem anima opponitur carni, cum dicitur, neque anima relicta est in inferno, neq; caro vidit corruptionem, ergo hoc loco nullo modo tolerari potest Bezae interpretatio, qui pro anima, cadaver intelligi voluit.

QVINTVS locus est Rom. 10. *Ne dicas in corde tuo; Quis descendet in abyssum, id est, Christum à mortuis reuocare?* Ergo Christus post mortem fuit in abyssu. Non potest autè nomine abyssi intelligi status damnatorum, nam in illo secundum Calvinum fuit Christus adhuc vivens, hîc autem agitur de loco vbi erat solùm cum esset mortuus. Neq; potest intelligi sepulcrum; nam abyssus profundissimam voraginem significat, qualis non est sepulcrum.

Præterea facilè erat in sepulcrum descendere, at hîc ponitur tanquam res homini viuenti impossibilis, descendere in

re in

re in abyssum. Denique opponitur hoc loco abyssus cælo, tanquam terræ superficies sit media inter abyssum & cælum; nam præcedit: *Quis ascendet in cælum, id est, Christum deducere.* Et continuò sequitur per antithesim: *Quis descendet in abyssum, id est, Christum à mortuis reuocare.* Fuit igitur Christus post mortem, & ante resurrectionem in abyssu, quæ longissimè abest à cælo, id est, in profundissimis terræ partibus.

SEXTVS locus est ad Ephes. 4. *Qui ascendit, ipse est, & qui descendit in inferiores partes terra.* AD hoc respondet BEZA in annotatione in hunc locum, inferiores partes terræ esse sepulcrum. AUGUSTINUS MARLORATVS intelligit descensum in hanc terram, quasi dictum esset, descendit in hanc imam terram.

AT nos habemus in primis Hieronymum, Ambrosium, Chrysostomum, & Theophylactum, qui exponunt de inferno, infra quem nihil est. SECUNDO habemus verborum proprietatem, nam inferior pars terræ non significat totam terram, sed vnâ partem, eamq; aliis inferiorem. non ergo significat terræ superficiem, quæ est pars superior; nec enim sepulcrum Christi, quod etiam supra terram fuit. TERTIO pro nobis facit id quod sequitur, vt adimpleret omnia; voluit enim Christus descendere vsque ad verum infernum, sicut descenderat in terras, vt præsens visitaret omnes partes regni sui, quod tripartitum est, iuxta illud Philip. 2. *Ut in nomine Iesu omne genua flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum.* Vbi Græcè, vt supra monuimus, est *καταχθονίων*, id est, subterraneorum, qua voce non possunt intelligi cadauera, quæ sunt in sepulcris; illa enim etsi subterranea sunt, tamen non possunt in nomine Iesu genua flectere, hoc est, honorem illi præstare. Sunt ergo in locis subterraneis aliqui spiritus, qui Christo reuerentiam exhibere debent, & ad eum locum Christus descendit, vt se totius mundi Regem ac Dominum declararet.

CAPVT XIII.

Explicatur locus obscurissimus ex epistola

1. S. Petri cap. 3. & 4.

DE A Scripturæ testimonia, quibus probatur descensus Christi ad inferos, pertinet etiam locus ille S. Petri: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, et nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, & uiuificatus autem spiritu, in quo his qui in carcere erant spiritibus ueniens predicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë.* 1. Pet. 3. Cui loco uidetur iungendus alius ex cap. 4. *Ideo & mortuus predicatum est Euāgelium, et iudicentur quidem secundum hominem in carne, & uiuant autem secundum Deum in spiritu.* Ut autem hic locus, qui semper obscurissimus habitus est, intelligatur, tres expositiones discutiendæ sunt.

PRIMA expositio est S. AUGUSTINI epist. 99. ad Eudodum, quem sequitur Beda. Sic Augustinus exponit, ut per spiritus in carcere constitutos intelligat homines qui erant tempore Noë, quorum animæ erant in corpore mortali tanquam in carcere; est enim corpus tanquam carcer animæ; ac dicit Christum non secundum humanitatem, quam nondum assumpserat, sed secundum Deitatem prædicasse per internam inspirationem, aut per linguam Noë illis hominibus, qui tamen increduli fuerunt; Itaque non uult Augustinus hunc locum ad inferos pertinere.

Hanc expositionem non refutarem, si ipsi Augustino placeret omnino; sed ipsemet fatetur se hunc locum non intellexisse, & rogat, ut quærat ratio, quomodo possit hic locus ad inferos pertinere. Ipso igitur non solum permittente, sed etiam cupiente Augustino, hanc expositionem primam breuiter refellemus. PRIMO, non placet hæc sententia, quia communis Patrum est in contrarium. nam Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum, ante medium. Athanasius epist. ad Epictetum, & lib. de incarnatione, qui incipit, *Mos p̄ hominis*, Epiphanius hæres. 77. Cyrillus libro de recta fide ad Theodosium, & lib. 12. in Ioannem, cap. 36. HILARIUS in Psalm.

Psalm.

Psal. 118. in illud: *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum dicentes; Quando consolaberis me?* Ambrosius in caput 10. ad Romanos. Rufinus in expositione Symboli. Oecumenius in hunc locum Petri, exponunt de descensu Christi ad inferos, ubi spiritus defunctorum degere existimabant.

Idem dicitur Jeremias scribit Jeremias l. 4. c. 39.

Præterea IUSTINVS in Dialogo cum Triphone, & Irenæus lib. 3. cap. 23. citant verba quædam Isaia, quæ modo non inveniuntur, simillima istis verbis S. Petri, ut credibile sit inde S. Petrum accepisse. Sunt autem hæc verba: *Commemoratus est Dominus sanctus Israël mortuorum suorum, qui dormierant in terra sepulchris, & descendit ad eos euangelizare salutem, quæ est ab eo, ut saluaret eos.*

SECUNDO, non probatur ea sententia, quia dicitur Christus profectus spiritu ad prædicandum spiritibus. Id enim refert illud, *in quo*, nimirum spiritu veniens, &c. at spiritus, qui hic distinguitur contra carnem, non videtur posse significare aliud quam animam; non ergo sola diuinitate, sed etiam anima Dominus ad prædicandum spiritibus profectus est.

S. AVGVSTINVS ex hac ipsa ratione dicit, se moueri ad hoc, ut non intelligat per hunc spiritum animam Christi. Nam cum dicitur (*viuificatus autem spiritu*) si spiritus significaret animam, sequeretur aliquando animam Christi mortuam fuisse, nihil enim viuificatur nisi quod mortuum est. Vult igitur ipse sensum esse, Christum mortificatum fuisse carne, quia secundum carnem mortuus est, & viuificatum spiritu, quia virtute spiritus Dei excitatus est à mortuis.

Sed hæc ratio non concludit, nam in Scriptura passim dicitur viuificari id quod non occiditur. 1. Reg. 27. *Virum & mulierem non viuificabat David*, id est, non relinquebat viuum, & 2. Reg. 8. dicitur: *David extendisse duos funiculos super Moab, & unum ad occidendum, & unum ad viuificandum*, id est, definiuisse quot ex Moabitibus vellet occidi, quot seruari. Et Act. 7. *Afflixit Patres nostros ut exponerent infantes suos ne viuificarentur*, id est, ut non viuerent, sed occiderentur ad unum omnes. Vult ergo S. Petrus dicere, Christum mortificatum, spiritu viuificatum in passione, quia caro mortua mansit, anima verò non potuit occidi, sed mansit viua & operans, ac triumphans de inferno.

TERTIO,

TERTIO, non placet ea sententia, quia illud; *Veniens prædicavit*, si de anima intelligatur, propriè accipi poterit. verè enim venit ad locum, vbi non erat. at si de diuinitate, non potest accipi, nisi impropiè. Præterea verbum in Græco est *ἠγγελλεῖς*, id est, profectus, quod idem repetitur paulò infra, cùm dicitur, profectus in cælum, &c. at in hoc secundo loco accipitur propriè, ergo & in primo.

QUARTO, quia per spiritus qui in carcere erant, non videtur posse intelligi homines viuentes, nisi de industria sanctus Petrus affectauerit improprietatem, & obscuritatem: at certè quando habemus sensum proprium & facilè, non licet fingere tropos. Adde, quod cap. 4. de iisdem loquens Petrus dicit: *Ideo enim & mortuis prædicatū est Euangelium*. Et licet AVGVSTINVS per mortuos intelligi velit mortuos in peccatis, qui tamen viuunt in corporibus, tamen videtur obstare præcedens sententia; nam dicit: *Reddens rationem ei, qui paratus est iudicare viuos & mortuos, ideo enim & mortuis prædicatum est*. At cùm dicimus Christum esse Iudicè viuorum & mortuorum, intelligimus ad literà, quòd iudicabit eos qui viuunt, & eos qui mortui sunt verè & propriè, vt idem Augustinus docet in Enchirid. cap. 55. Igitur veris mortuis Christus prædicauit, id est, ad veros inferos descendit.

QUINTO, si hic locus intelligatur de prædicatione facta in diebus Noë, nõ apparet quorsum hîc sit inserta ista narratio. Quomodo enim ista cohærent, Christus in passione sua carne mortuus est, spiritu viuus mansit, ideo Deus olim prædicauit hominibus per Noë? At si intelligamus de descensu ad inferos, omnia cohærent: nam volens Petrus ostendere Christum in passione, & morte mansisse viuum, quoad animam, probat, quia illo tempore anima eius profecta est in infernum, & prædicauit spiritibus in carcere conclusis.

Sed obiicit AVGVSTINVS, quia non videtur ratio cur prædicauerit solùm iis, qui increduli fuerūt tempore Noë, cùm tam multi alij essent in inferno. Item, quia videtur absurdū valdè, quòd Christus prædicauerit in inferno; Videtur enim inde sequi, vt debeat etiam in inferno constitui Ecclesia, vbi conuertantur, & reconcilientur animæ. Id autem absurdum sequi ex nostra sententia, probat Augustinus, quia finis

Abraæ

Abraæ, ubi erant omnes iusti, non videtur fuisse in inferno, sed ab inferno remotissimus, cum esset chaos magnum inter diuitem inferni colonum, & Lazarum habitorem sinus Abraæ. ergo si hic locus de descensu ad inferos intelligitur, Christus solis peccatoribus prædicauit: at non prædicauit frustra, nec sine fructu, ergo aliquos conuertit. At hoc nullo modo est asserendum; ergo præstat hunc locum non intelligere de descensu ad inferos. Et hæc est potissima difficultas, quæ Augustinum à communi sententia recedere coëgit. Timuit enim, ne cogeretur admittere conuersionem, & reconciliationem spirituum damnatorum.

Respondeo, PRIMAM obiectionem posse retorqueri, nam etiam non apparet ratio, cur dicat Petrus, Christum in diebus Noë prædicasse potius, quàm in diebus Abraam, & aliorum Patriarcharum, vel etiam aliorum omnium hominum.

Dico præterea, Christum prædicasse in inferno omnibus bonis spiritibus, sed nominatim fuisse expressos illos, qui fuerunt in diebus Noë increduli, quia de illis erat maius dubium, an essent salui nec ne, cum puniti fuerint à Deo, & submersi aquis diluuij. Indicat ergo hic Petrus etiam ex illis incredulis fuisse aliquos, qui etiam in fine vite penitentiam egerint, & licet quantum ad corpus perierint, tamen quantum ad animam salui fuerint; quod etiam Hieronymus docet in quæstionibus Hebraicis in Genes. tractans illud, cap. 6. *Non permanebit spiritus meus in homine, &c.* Vbi dicit Deum puniuisse multos eorum temporaliter aquis diluuij, ne deberet eos punire in gehenna in æternum. Et hunc etiam sensum videntur facere illa verba cap. 4. *Ideo mortuis prædicatum est Euangelium, & iudicentur quidem secundum homines in carne, & uiuant autem secundum Deum spiritu*, id est, ut secundum homines exterius iudicentur carne, id est, damnati existimentur humano iudicio, quia corpora eorum aquis necata fuerunt, tamen uiuant spiritu secundum Deum, id est, animæ eorum saluæ sint apud Deum.

Ad SECUNDAM dico, ipsum Augustinum postea cognouisse sinum Abraæ fuisse in inferno, ut patet ex tractatu in Psalm. 85. & lib. 20. de ciuit. cap. 15. quæ sententia est omnium

nium Patrum, & totius Ecclesiæ. Dico igitur, prædicationem Christi in inferno, non fuisse ad conuertendos infideles, sed fuisse solum ad annunciationem gaudij magni piis animabus: quibus annunciauit completam esse redemptionem, vt intelligerent se iam inde liberandas, & tempore suo etiam corpora recepturas. Atque hæc de expositione sancti Augustini, quam refutauimus, sequuti mentem eius, non verba.

SECUNDA expositio est BEZÆ in annotationibus ad eum locum, vbi sic exponit, Christus in spiritu, id est, diuinitate, veniens prædicauit spiritibus in carcere, id est, spiritibus, qui nunc sunt in carcere inferni, sed tunc quãdo eis prædicabatur, non in carcere, sed in corpore erant, quãdo videlicet fiebat arca Noë. Hanc expositionem ita iactat Beza in defensione suæ versionis contra Castalionem, vt propter illã dica t sibi corã, & per literas à multis gratias actas.

At hæc non differt ab illa S. Augustini nisi in tribus. PRIMO, quòd Augustinus suam proponit vt dubiam, & quæ teneatur donec melior non inuenitur: Beza suam vult esse certissimam. SECUNDO, quòd Augustinus seruat textum, vt inuenit à maioribus scriptum: Beza pro sua audacia mutat, & vbi nos habemus; *Qui in carcere erant*, ipse vult legi, *qui in carcere sunt*. Et licet in Græco nullum sit verbum, tamen omnes Latini hæcenus legerunt, *erant*; & Græci, quos citauimus, exponunt, *erant*; non autem, *sunt*. Siquidem eos voluit à Christo liberatos de carcere; non potuit autem verè dici tẽpore Petri de illis spiritibus, eos tunc in carcere fuisse. TERTIO, quòd Augustinus per carcerem intellexit corpus mortale: Beza intelligit infernum, id quod pro nobis est. Itaque sententia Beza, quatenus differt ab illa sancti Augustini, non eget refutatione, quia pro nobis est. quatenus cum illa conuenit, iam refutata est.

Argumenta quoq; ipsius, ex dictis omnia facilè soluuntur. PRIMVM obiicit, quia dicitur Christus in spiritu venisse. RESPONDEO, iam ostendimus, hoc loco spiritum significare animam. SECUNDO, quia tantum fit mentio incredulorum, quibus nihil profuisset descensus ad inferos. RESPONDEO, iam diximus, illos quòdam incredulos fuisse, sed postea conuersos ad Deum & piè mortuos. TERTIO

B b

obiicit

obiicit, quia nihil hinc dicitur de liberatione animarum. RESPONDEO, prædicationem Christi nihil fuisse aliud, quam nuncium liberationis. QUARTO obiicit, absurdum esse mortuis prædicare, qui non possunt cõverti. RESPONDEO, non esse prædicatum ut conuerterentur impij, sed ut gauderent animæ piorum.

TERTIA expositio est CALVINI lib. 2. Instit. cap. 16. §. 4. & in psychopannychia, ubi dicit, ex sententia Petri Chrysum prædicasse spiritibus defunctorum & bonis & malis, non quod ad eos venerit per animæ præsentiam, sed quod effectus, ut sentirent effectum passionis & mortis suæ, & boni quidem gaudium reciperent, mali mœrorem.

Et quia poterat aliquis dicere, quomodo animæ piorum dicantur esse in carcere, cum per Calvinum semper fuerint in cælo? Respondet illud (*in carcere*) debuisse verti, in specula; nam vox Græca φυλακή, significat tam carcerem, quam etiam vigiliam, obseruationem, excubias. Itaque animæ piorum dicuntur fuisse in specula, quia erant in continua expectatione passionis Christi. Addit præterea, posse etiam dici eas fuisse in carcere, quia veluti sub nube, & umbra minus lucem prospiciebant, ita ut illa expectatio carceris dici posset.

Hanc explicationem dicit Calvinus talem esse, ut placere possit bonis omnibus persuasurum. At falsus Propheeta fuit; nam ne suo quidem vicino, atque addictissimo sibi, ac successori Beza persuasit. Siquidem Calvinus per spiritum intelligit efficaciam; Beza diuinitatem. Calvinus per carcerem, speculam cœlestem; Beza custodiam infernalem. Calvinus per (*spiritus in carcere*) animas piorum; Beza animas damnatorum. Calvinus vult, hoc esse factum in morte Christi; Beza tempore Noë. Vel ergo Beza non est vir bonus, vel Calvinus non persuasit omnibus bonis.

Sed his omissis, expositio Calvini facile refelli potest. PRIMUM enim per *spiritum* non potest intelligi efficacitas, sed anima; tum quia hinc distinguatur contra carnem, tamquam contra alteram partem eiusdem compositi; tum etiam quia hinc dicitur Christus spiritu profectus prædicasse, ubi illud (*profectus*) notat mutationem personæ de loco ad locum.

SECUNDO falsum est φυλακήν, significare speculam in eo sensu, quem Calvinus intendit; nam φυλακή, proprie custodiam significat, à verbo φυλάττω, quod est custodio, obseruo, &c. & inde traducitur ad significanda omnia, quæ ad custodiam & tutelam pertinent, qualia sunt carceres, excubiæ, vigiliæ, &c. at non potest significare simplicem expectationem, seu vigiliam, quæ non referatur ad custodiendum, nec facilè inueniet Calvinus aliquod exemplum in bonis auctoribus pro hac specula sua.

Quod autem dicit, expectationem in umbra posse dici carcerem, ridiculū est. Nam hoc modo nocturno tempore, dum expectamus diem, omnes essemus in carcere: & preterea animæ piorum, etiam si subobscurè prospicerent Christum, tamen multa alia perspicuè cernebant, & absolutè in lumine erant. Immodò verò, quo pacto Calvinus sententia dici poterant esse in tenebris, vel in carcere, si in cælo erant? quis enim capiat, in cælo esse tenebras & carcerem?

TERTIO Calvinus sententia seipsam destruit, nam ipse duo dicit. PRIMO, spiritus in carcere esse animas piorum expectantes Christum, & istis Christum annunciâsse gaudium. SECUNDO, dicit Christum terruisse sua prædicatione animas impiorum, & hoc significari illis verbis: *Qui increduli fuerunt aliquando cum fabricaretur arca.* At Petrus de iisdem loquitur, sic enim ait: *Spiritibus qui in carcere erant veniens prædicavit, qui increduli fuerunt aliquando, &c.* Et in Græco est participium ἀπειθήσουσι, inobedientibus seu non credentibus. Oportet igitur in eo carcere fuisse spiritus illos aliquando inobedientes; & si isti sunt spiritus impiorum, oportet necessariò vel spiritus impiorum fuisse in specula cælesti, vel illud φυλακή, non speculam, sed carcerem significare.

VLTIMO accedit, quod hæc est sententia singularis & contraria omnibus veteribus. Maneat igitur sententia Patrum, quæ docet, Christum in carcere inferni sanctis Patribus prædicâsse.

CAPVT XIV.

Adfertur traditio Patrum de descensu Christi ad inferos.

NUNC id ipsum, quod ex Scripturis probauimus, ex Patrum traditione breuiter confirmabimus. AC PRIMVM habemus SYMBOLVM Apostolorum ab hæreticis receptum, vbi post expressam sepulturam habetur: *Descendit ad inferos*; Non sunt ergo vnum & idem sepeliri, & descendere ad inferos. Nec potest dici posteriorem sententiam esse repetitionem prioris, nam Symbolum est compendium fidei breuissimum, in quo summum vitium esset aliquid repeti. Nec potest esse posterior sententia explicatio prioris, quia explicaretur notum per ignotum.

Præter Symbolum, habemus duo Concilia. nam TOSTANVM IV. cap. 1. sic ait: *Descendit ad inferos, ut animas, quæ illic tenebantur, erueret.* Et LATERANENSIS sub Innocentio III. cap. 1. *Descendit, inquit, ad inferos, regressus à mortuis, ascendit in cælum: sed descendit in anima, resurrexit in carne, ascendit pariter in vitroque.*

Præterea omnes Patres hoc docent. THADDÆVS discipulus Domini apud Eusebium lib. 1. hist. cap. vlt. prædicans fidem Christi, inter alia hæc dicit: *Descendit ad inferos, & dirupit maceriem, quam in seculo nemo diruperat, & descendit quidem solus, ascendit autem cum grandi multitudine.* Hæc de sepulcro intelligi nequeunt, neque enim corpus in sepulcro dirupit maceriem, nec inde ascendit cum multitudine; Loquitur igitur Thaddæus de descensu ad inferos, vnde sanctorum Patrum multitudo cum Christo ascendit.

IGNATIVVS in epistola ad Trallianos: *Verè, inquit, nos hominum opinione crucifixus & mortuus est, & identidem caelestibus, terrenis, & iis qui sub terra detinebantur. Item: Descendit ad infernum solus, regressus autem cum multitudine.* IUSTINVS in Dialogo cum Triphone conqueritur à Iudæis abrasum testimonium Hieremiæ, vbi dicebatur Dominus descendisse ad inferos, vt liberaret mortuos suos.

IRENÆVS

IRENAEVS lib. 5. in fine: Dominus, inquit, legem mortuorum seruauit, & fieret primogenitus à mortuis, & commemoratus & que in diem tertiam in inferioribus terra, &c. Et ne dicant hinc agi de sepulcro, subdit: Cum Dominus in medio Umbrae mortis abierit, & ibi anima mortuorum erant, &c. CLEMENS lib. 6. Stromat. Prædicauit, inquit, iis Dominus, qui erant apud inferos. At certè corpus in sepulcro non prædicauit.

ORIGENES hom. 15. in Genes. Unigenitus, inquit, Filius pro salute mundi & que ad inferna descendit, & inde prooplastum reuocauit. Quod enim dicit ad latronem; Hodie mecum eris in paradiso, non hoc illi soli dictum, sed etiam omnibus Sanctis dictum intellige, pro quibus in inferna descenderat. Vide eundem lib. 2. contra Celsum, & lib. 5. in epist. ad Roman.

EUSEBIUS lib. 4. demonstrat. Euang. cap. 12. Usque ad mortem, inquit, atque & que ad ipsos mortuos, leges caritatis ipsum uocabant, & eorum quoque qui antea mortui erant, animas reuocaret. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi quarta, postquam dixerat de sepultura, subiungit: Descendit ad inferos, & illinc iustos liberaret, &c. Vide etiam catechesim 14.

ATHANASIUS in lib. de incarnat. qui incipit; Mos patris hominis, ultra medium: Credite, inquit, animam interiorem hominem esse, quoniam id & à prima plasmatione ostenditur, & à secunda dissolutione monstratur, cum non solum nobis, sed etiam in Christi corpore id pateat, corpore non ultra sepulcrum delato, animam ad inferos penetrante, locis ingenti interuallo discriminatis, sepulcro quidem id quod corporeum erat recipiente, inferno uero id quod incorporeum fuit, &c. Et infra docet, Christum descendisse ad inferos, ut animas liberaret.

BASILIVS in Psal. 44. exponens illud: Myrrha & gutta, & castia. Itaque, inquit, Christi fragrantiam myrrha quidem spirat propter passionem: stacten uero propterea quod non immobilis, neque inefficax, & ociosus mansit tribus noctibus, & descendit ad infernum gratia dispensationis circa resurrectionem, & uniuersa seipso implet. Et infra: Habes igitur myrrham propter sepulturam, stacten propter descensum ad inferos.

infernus. Et in Psalm. 48. exponens illa verba; *Deus redimet animam meam de manu inferi: Manifestè, inquit, Satinatur Domini ad inferos descensum, qui cum aliis etiam istius animam redimat, ne illic maneat.*

GREGORIUS Nyssenus orat. 1. de resurrectione Christi, ante medium: *Vultis, inquit, aliquid de tridui tempore scire? sufficit tantum didicisse, quòd cum Dominus, omnipotens sapientia, in tam exiguo temporis spacio fuisset in corde terra, quod est mentis illius (Diaboli) domicilium, magnam illam mentem, qua in eo habitat, potuit decipere, atque infatuare. Et infra, loca subterranea vocat cor terra, vbi sedes est Diaboli.*

GREGORIUS Nazianzenus orat. 2. de Paschate, non procul à fine: *Si in infernum descendat, inquit, simul descendat, et quoque mysteria cognosce, qua Christus illic designavit. Et ibidem proponit questionem, nec soluit; An Christus omnes ex inferno eduxerit, an tantum aliquos.*

EPIPHANIUS in Ancorato, ante medium, pag. 340. *Dicitur, inquit, inter mortuos liber. Liber significat, infernum non obtinuisse in ipsum imperium, verum propria voluntate ad infernum ipsum descendisse cum anima. Vide etiam hæresi 46. quæ est Tatiani, vbi dicit Christum ad inferos descendisse, vt animam Adami, & aliorum Patrum liberaret. CHRYSOSTOMUS homil. 2. de Symbolo, postquam exposuerat sepulturam, subiungit: *Descendit ad inferna, & ibi à miraculo non & acaret.**

CYRILLUS lib. de recta fide ad Theodosium, circa medium: *Anima, inquit, ad verbum copulam, & Unionem sortita, descendit quidem ad infernum diuina virtute, & potestate vtens, etiam spiritibus, qui illic erant, apparuit, & dicebat compeditis, Egredimini, & iis, qui in tenebris, & reuelamini. Item: *Quemadmodum vnigenitus cum iis, qui adhuc in carne erant, cum carne conuersatus est, ita & animabus in inferno predicauit, animam habens sibi vnitam in qua fuit. Vide etiam lib. 12. in Ioan. cap. 36.**

THEODORETUS in Psalm. 15. ex illo Psalm. *Non relinques animam meam in inferno, dicit, euidenter Aesellium, & Apollinarem, qui dicebant Christum non assumpsisse animam. DAMASCENUS libro tertio de fide, cap. 17.*

Ult. Descendit, inquit, in infernum anima deificata, et quem-
admodum is, qui in terra, iustitia ortus est Sol, sic et is,
qui sub terra in tenebris, et umbra mortis sedebant, lux re-
fulgeret.

Ex Latinis. TERTULLIANVS in libro de anima, cap.
31. Nobis, inquit, inferi non nuda cauositas, nec subsualis ali-
qua mundi sentina creduntur, sed in fossa terra, et in alio
vastitas, et in ipsis visceribus eius abstrusa profunditas. si-
quidem Christum in corde terra triduum mortis legimus ex-
punctum, id est, in recessu intimo, et interno, et ex ipsa terra
aperto, et intra ipsam clauso, et inferioribus adhuc abyssis
substructo. Et cap. 32. Si Christus descendit in inferiora ter-
rarum, et illic Patriarchas et Prophetas copotes sui faceret,
habet et regionem inferorum subterraneam credere.

HYPOLITVS Martyr in oratione de Antichristo, initio:
Beatam, inquit, in cruce passionem, sepulturam eius, descen-
sum ad inferos, ascensum, redemptionemque animarum, etc.
CYPRIANVS sermone de vnctione Chrismatis, in fine:
Passus est Rex illudi, inquit, et vita occidi, descendensque ad
inferos, captiuam ab antiquo captiuitatem reduxit. Similia
habet sermone sequente.

HILARIUS in Psalm. 138. in illud: Si descendero in in-
fernum, ades. Humana, inquit, ista lex necessitatis est, ut se-
pultis corporibus, anima ad inferos descendant, quam de-
scensionem Dominus ad consummationem veri hominis non
recusauit. Et libro 10. de Trinitate ultra medium: Nun-
quid descendisse ad inferos corpus, quod in sepulcro iacuit,
diceretur?

PHILASTRIUS in libro de hæresibus, capit. de descen-
su ad inferos, dicit errare eos, qui putant descendente Chri-
sto ad inferos, liberatas fuisse animas Poëtarum, & Philo-
sophorum, & similibus infidelium, & addit: Nam si Deum
esse credidissent, Deorum, et Dearum turpia nomina non
feminassent, descensione Christi ad infernum veniam me-
ruissent.

GAUDENTIUS Tract. 6. de Exodo: Nocte, inquit, qua,
corpus exanime relinquens in cruce, Dei Filius transiit cum
anima ad Aegyptum inferiorem, et animas in inferno posi-
tas visitaret, etc.

PRVDENTIVS in hymno 9. *Ἐπιμνησθῶν.*

*Quin & ipsum, ne salutis
Inferi expertes forent,
Tartarum benignus intrat,
Fracta cedit ianua, &c.*

Et hymno primo:

*Inde est quod omnes credimus,
Illo quietis tempore,
Quo gallus exultans canit,
Christum rediisse ex inferis.*

AMBROSIVS libro 3. de fide, cap. 3. *Liber, inquit, est qui
mortis vincula nesciuit, non captus ab inferis, sed sine adu-
torio est, qui non per nuncium, neque per legatum, sed ipse
per se Dominus saluum fecit populum suum.* Vide etiam de
mysterio Paschæ, capite 4. & in cap. 10. ad Roman. & cap. 4.
ad Ephes.

HIERONYMVS in cap. 4. ad Ephes. *Inferiora terre, in-
quit, infernus accipitur, ad quem Dominus noster, Saluator
que descendit, et Sanctorum animas, quæ ibi tenebantur in-
clusa, secum ad cælos Victor abduceret.* Similia clarissime do-
cuit in 3. cap. Eccles. & in 9. Zachar.

RUFFINVS in explicatione Symboli sic loquitur: *Sed
& Ioannes dicit; Tu es qui venturus es, in infernum sine
dubio, an alium expectamus? Et infra: Rediit ergo Victor à
mortuis, inferni spolia secum trahens, eduxit enim eos qui te-
nebantur à morte.*

AVGVSTINVS epist. 57. ad Dardanum, q. 1. *Neque, in-
quit, ipso die in cælo futurus erat homo Christus Iesus, sed in
inferno secundum animam, in sepulcro autem secundum car-
nem.* Epist. 99. *Quis ergo nisi infidelis negauerit fuisse apud
inferos Christum? Et ne per inferos intelligamus sepulcrum,
subiungit infra: Secundum animam eum fuisse apud inferos,
apertè Scriptura declarat.* Tract. 78. in Ioan. *Quis non est de-
relictus in inferno? Christus Iesus, sed in anima sola. Quis re-
surrecturus triduo iacuit in sepulcro? Christus Iesus, sed in
carne sola.* Vide etiam lib. 17. ciuit. Dei, cap. 11. & lib. 20. cap.
15. & in Psalm. 85.

LEO ferm. 1. de resurrectione Domini: *Resurrectio, in-
quit, Saluatoris nec animam in inferno, nec carnem diuini-
tatis*

rari passa est in sepulcro. FVLGENTIVS in lib. 3. ad Thrasimundum, cap. 23. *Quam tamen carnem nec in morte diuinitas deseruit, sicut nec in inferno animam dereliquit.* Et cap. 35. *Sciebat quod ille susceptor pleni hominis Deus, totus esset cum carne sua in sepultura, totus cum anima sua in inferno.*

VIGILIUS Martyr lib. 2. contra Eutycheten: *Caro, inquit, ipso die non fuit in paradiso, nec in inferno, sed exanimis iacuit in sepulcro: anima per illud triduum in inferno, non in sepulcro.*

ARATOR Subdiaconus lib. 1. in Act. Apost. tractans cap. 2. *Pauis, inquit, resplenduit Umbra.*

Pallida regna petens, propria quem luce coruscum

Non potuit fuscare chaos, fugere dolores,

Infernus tunc esse times, &c.

GREGORIUS lib. 13. moral. cap. 20. *Dum conditor ac redemptor noster in claustra inferni penetrans electorū exinde animas eduxit, nos illo ire non patitur, unde iam alios descendendo liberauit.* Vide etiam cap. 21. & expositionem Psalmi, *De profundis.* BEDA lib. 3. in Iob, cap. 7. *Hoc dixisse, inquit, Dominum puto, quod circa finē seculi pro redemptione hominis esset ad inferos descendurus, ubi pro potestate descendenti deambulasse dicitur, quia impossibile erat, ut quasi reus peccati infernalibus vinculis teneretur.*

Habemus igitur consensum Patrum, qui ante annos, ut minimum octingentos floruerunt, quos certè, stultissimi sumus, si non paucis recentioribus hæreticis prætulimus.

CAPVT XV.

CHRISTVM proprie, ac re ipsa descendisse ad inferos.

 VARTVS error est DVRANDI in 3. d. 22. q. 3. ubi docet Christi animam descendisse ad inferos nõ secundū substantiam suam, sed per effectus quosdam, quia nimirum beatificauit & illuminauit sanctos Patres, qui erāt in lymbo. tale aliquid de profectioe Christi ad animas sanctorum Patrum, per efficaciam, nõ per essentiam, docuit CALVINUS, ut superiore distinctione indicatum est.

Sed multum interest inter Caluini & Durandi sententiam. PRIMO, Calvinus non vocat hoc (descendere ad inferos) sed fingit alium descensum per dolores inferni à Christo toleratos: Durandus autem vult hoc modo Christum descendisse ad inferos. SECUNDO, Calvinus negat inferos reales, & præcipuè lymbum Patrum: Durandus ibidem agnoscit utrumq; locum. TERTIO, Calvinus locat animas Sanctorum in cælo, etiam ante Christi aduentum: Durandus dicit eas fuisse in lymbo. QUARTO, Calvinus negat animas Sanctorum à Christo beatificatas: Durandus concedit. QUINTO, Calvinus sententiam suam vult esse certissimam: Durandus verò dicit, non esse pertinaciter asserendum, Christi animam non descendisse secundum essentiam ad infernum, imò fortè descendisse, sed id non constare, cum tamen constet eum descendisse secundum effectum.

In hoc ergo solùm Durandus errat, quod non existimat credendum esse necessariò Christi animam re ipsa secundum essentiam fuisse in inferno. Et quidem hanc sententiam esse erroneam probatur.

PRIMO, quia Scripturæ, Concilia, & Patres citati diserte dicunt, Christi animam descendisse ad inferos, & carnem mansisse in sepulcro, Certum autem est carnem verè ac propriè, non per tropum; per se, non per effectum mansisse in sepulcro.

SECUNDO, si per effectum fuisset Christus in inferno, nõ solùm anima, sed etiam caro in inferno fuisset, causa enim illius effectus etiam caro fuit. Neq; satisfacit Durandus, cum respondet præcipuam causam fuisse animam. Nam præcipua causa fuit compositum, id est, totus ille homo, qui patiebatur & merebatur. Præterea, esto, fuisset anima præcipua causa, tamen etiam caro & sanguis fuit causa, alioqui non verè diceretur, 1. Ioan. I. *Sanguis eius emundat nos*, ergo verè dici posset, caro & sanguis Christi descendisse ad inferos, quod est contra Scripturam & Patres.

TERTIO, si per effectum tantùm descendit ad inferos, ergo eodè tempore anima Christi fuit in multis locis simul, in inferno, in paradiso terrestri, in terra, in cælo. Nam sine dubio mors Christi habuit aliquè effectum in his omnibus locis, illustrans animas Patrum in lymbo, lætificans Ange-

los in cælo, consolans Enoch, & Heliam in paradiso, & in terra compunctionem in hominibus efficiens. Cur igitur in simbolo non fit mentio, nisi descensus ad inferos? cur patres omnes prædicant Christum in triduo illo fuisse apud inferos, & non dicunt, fuisse in cælo, & in terra, immò alioqui id expressè negant?

QVARTO, Christi anima triduo fuit in corde terræ. at ille effectus in momento peractus est. Item Christi anima rediit tertio die, nimirum quando resurrexit, tunc enim rediit ab inferis ad superos. At secundum effectum nunquam rediit, quia effectus ille semper manet. aut si rediit peracto negotio suo, certè ipso die rediit, quo mortuus est. nam continud post mortem dispulit Dominus tenebras inferni, & Patres diuina visione illustrauit. Itaque vnum è duobus concedendum videtur, aut nunquã Dominum ab inferis rediisse; aut ipso primo die rediisse: vtrumq; autem Symbolo fidei, & Scripturis ipsis, ac Patrũ confessioni repugnat.

Denique ex fundamento DVRANDI sequitur, Christum nullo modo descendisse ad inferos. Fundamentum enim est, quia animæ non possunt esse in loco, nisi per operationem: & rursum, non possunt operari, nisi proprio corpore, cuius sunt formæ: ex quo sequitur animas separatas non posse propriè & simpliciter esse in loco.

Et quia poterat quis dicere; ergo animæ impiorum non sunt in inferno, vel animæ Sanctorum non erant in lybo, nec modò sunt in cælo: addit Durandus, olim animas fuisse in lybo per deputationem; quia deputatæ erant ad eum locum, quando recepissent corpora, nisi Christus eas redemisset: animas autem impiorum esse in inferno per deputationem simpliciter, quia deputatæ sunt vt ibi sint quando corpora recipient.

At hinc sequitur, animas Sanctorum non fuisse in inferno, nec nunc esse in cælo, sed fuisse futuras in inferno, & nunc esse futuras in cælo. Nam esse in loco per deputationem, est, non esse, sed esse futurum. Quemadmodum consules designati in annum sequentem, non dicebantur, nec erant consules, sed solùm erant futuri consules. Hinc verò vterius sequitur, Christum nullo modo descendisse ad inferos; nam descendit ad locum animarum, sed animæ illæ erant quidem

dem futura in inferno, re autem ipsa tunc nusquam erant. Igitur Christus nusquam descendit, proinde nec ad inferos.

At obiicit PRIMO Durandus; Animæ sunt in loco corporeo solùm per operationem quam exercent in illo loco, sed animæ nihil possunt operari nisi in suo corpore, & per suum corpus, igitur cùm vacant corpore, nusquam sunt.

RESPONDEO primum, non esse improbabilem eorum sententiam, qui docent, tam Angelos, quàm animas esse in loco per suam essentiam, quæ cùm sit res quædam, & finita, necessariò est præsens vni certo loco, & non alteri, nisi mutetur de loco ad locum.

SECUNDO dico, secundum B. Thomam, animas quidem naturaliter non posse applicari certo loco nisi per operationem, quæ sententia expressè est Nysseni lib. de anima, cap. 11. nec operari posse extra suum corpus; tamen supernaturaliter utrumque posse, ut idem B. Thom. fatetur 1. p. q. 117. Et B. Augustinus lib. de cura pro mortuis, cap. 16. Itaq; Deo iubente potest anima separata mouere corpora, & apparere, ac loqui, & operari eò modo quo Angeli operantur, ut patet de anima Samuelis, 1. Reg. 28. & de anima Moïsis, Math. 17. & de anima S. Felicis, quæ, teste B. Augustino, loco citato, palam apparuit multis; & de anima Paschasij, quam in thermis Puteolanis vidit S. Germanus ministrantem in caloribus illis, teste S. Greg. lib. 4. Dialog. cap. 40. Et multa similia refertur possent, quæ nullo modo negari queunt.

Potest etiam anima Deo iubente nihil operari in corpora, & tamen alligari certo loco, etiamsi nos modum quo id fiat non intelligamus, ut Augustinus docet lib. 21. ciuit. Dei, cap. 10. nam nec perfecte intelligimus quomodo anima nostra, quæ spiritus est immortalis, vniatur tam intimè corpori mortali, ut vna res fiant, & tamen id omnes credimus.

SECUNDA obiectio DURANDI est, quia anima Christi dicitur descendisse in infernum, ut animas Sanctorum beatificaret: at animæ Sanctorum beatificatæ fuerunt in eodem instanti quo Christus mortuus est, nec potuit anima Christi in eodem instanti esse in inferno, quia fuisset simul in duobus locis, ergo non descendit per motum verum, sed metaphoricum, id est, per effectum.

RESPONDEO, ineptum esse propter has argutias reuocare.

care in dubium mysteria fidei. nam PRIMO vnde habet Durandus, animas necessariò debuisse beatificari in eodem instanti indivisibili, quo Christus mortuus est? Nam etsi tunc fuerit persolutum pretium redemptionis, & debuerint animæ iustæ mox beatificari, tamen illud, mox, posset esse tempus quoddam breuissimum, quod requirebatur, vt Christi anima fieret præsens animabus Patrû. Licet enim non esset necessaria præsentia animæ Christi, vt Patres diuina visione illustrarentur, tamen congruum esse videbatur, vt illa esset præsens, dum id fieret: neq; periculû erat, ne sanctæ illæ animæ, quæ patienter expectauerant multas annorum centurias, iam molestè ferrent dilationem temporis breuissimi, ac planè imperceptibilis. DEINDE non propter solam beatificationem animarum Christus ad inferos descendit, id enim facere poterat sine descensu, sed etiam vt maneret in loco animarum illo triduo quo corpus iacebat in loco corporum: & propter alias etiam causas.

TERTIA obiectio DURANDI est, quia in illo triduo anima Christi fuit cum latrone in paradiso, iuxta illud Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso.* at non fuit in paradiso quoad locum, vt notum est, sed quoad effectum, quia anima Christi beata beatificauit etiam animam latronis, ergo pari ratione, cum dicitur fuisse eodem tempore in inferno, non debet intelligi de inferno, quoad locum, sed quoad effectum, vel si in inferno fuit, & in paradiso, quoad locum, ergo in duobus locis simul.

Respondeo PRIMO, paradysum hîc accipi metaphoricè, in infernum autè propriè. Nam paradysus propriè pomarium significat. Vnde Eccles. 2. dicit Salomon, feci mihi hortos, & pomaria, & in Hebræo גִּזְרֵת וּפְרֻדִּים vox autem, infernus, propriè locum inferiorem designat.

SECUNDO, cum Patres omnes doceant, Christi animam fuisse in illo triduo in inferno, vbi erant ceteræ animæ, immò id ipsum Scripturæ, & Concilia, & Symbolum testentur; id nullo modo negandum est homini Christiano; siue paradysi vox accipiatur metaphoricè, quod valde consentaneum est rationi; siue etiam propriè. Nec enim Deo impossibile erat efficere, vt Christi anima simul esset in duobus locis.

His igitur expeditis, quasi per modum appëdicis, explicabimus

bimus

bimus aliquot breues quæstiones, quæ de hoc ipso descensu Christi ad inferos inter Catholicos tractari solent.

CAPVT XVI.

Soluuntur quedam dubia.

PRIMUM dubium. *Ad qua loca inferni descendit.* B. THOMAS 3. p. q. 52. art. 2. docet, Christum per realem præsentiam solum descendisse ad lymbum Patrum, per effectum autem ad omnia loca inferni. Nam damnatos incredulitatis arguit, eis verò qui purgabantur, spem gloriæ dedit.

At probabile est profectò Christi animam ad omnia loca inferni descendisse. PRIMÒ, propter locum Eccles. 14. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, inspiciam omnes dormientes.* Nam quod B. Thomas respondet, hoc intelligi de penetratione per effectum, nō videtur satisfacere. Nam hoc modo possemus cum Durando dicere, ad nullum locū Christum descendisse aliter quàm per effectum, cū Scriptura non distinguat loca.

SECUNDO, quia Augustinus epist. 99. dicit Christum descendisse ad loca inferni, vbi erant dolores & tormenta. Et Fulgentius lib. 3. ad Thrasimundum cap. 30. dicit Christum descendisse vsque ad infernum, vbi solebant peccatorum animæ torqueri. Cyrillus Hierosolymitanus catech. 4. Ambrosius in libro de myst. Paschæ. Eusebius Emisenus in oratione de Pascha; & alij Patres dum describunt terrorem gehennæ ac dæmonum in descensu Christi, aperte indicant Christum præsentiam suam illis manifestasse. Immodò Nysseus orat. 1. de Resurrectione clarè dicit cor terræ, quò Christus descendit, esse sedem illius magnæ mentis, quæ dicitur Diabolus.

Porro alter CYRILLVS lib. 12. in Ioan. cap. 36. & alij Patres dicunt, Christum descendisse ad inferiores partes terræ, vt viuorum & mortuorum dominaretur, id est, vt quasi cepet possessionem totius regni sui. At etiam ad regnum eius pertinent damnati, vt qui in carceribus, & tormentis ipsius iussu continentur.

SECUNDVM dubium. *An Christo fuerit aliqua pena.*

in inferno. B. THOMAS 3. p. q. 52. artic. 1. & 3. videtur dicere fuisse aliquam pœnam Christo, esse in inferno secundum animam, & in sepulcro secundum carnem. Dicit enim voluisse eum ibi esse, vt nostras pœnas in se susciperet. CAIETANVS in Act. 2. dicit, dolores mortis durasse in Christo vsque ad resurrectionem, ratione pœnalitatum, quæ relinquuntur ex morte, quæ sunt præcipuè tres. PRIMA, quòd anima maneat separata, quæ melius se haberet coniuncta, SECUNDA, quòd anima maneat in loco sibi non conuenienti, id est, in inferno. TERTIA, quòd corpus maneat in sepulcro. & hoc dicit significari illis verbis Petri; *Solutis doloribus mortis.*

At BONAVENTURA in 3. d. 22. q. 4. dicit Christi animam, dum esset in inferno, fuisse in loco pœnæ, sed sine pœna, cuius modus loquendi mihi videtur magis cõformis Patribus. Itaq; etsi, quòd maneat anima separata à corpore, pœna vel pœnalitas, vel potius minor perfectio dici possit, tamẽ mansionem animæ Christi in inferno, & corporis in sepulcro, nõ auderem vocare pœnam, nec pœnalitatem; nam illæ animæ pœnam trahunt ex inferno, quæ ibi sunt tanquam in carcere, nec possunt egredi quando volunt. At Christus fuit in inferno liber & liberator aliorum, vt omnes Patres clamant. Non autem vocatur pœna, si rex inuisat carceres, vt aliquos liberet, sed vocatur dignatio, & humilitas. Pari ratione, esse in sepulcro non est pœna, nec malum corpori simpliciter, immò bonum est corpori defuncto. At malum est corrupti in sepulcro, & putresceri; caro autem Christi in sepulcro fuit, sed sine corruptione.

Vnde FVLGENTIVS lib. 3. ad Thrasimundum, cap. 30. dicit debuisse Christum ad plenum redemptionis effectum descendere cum anima vsq; ad locum tormentorum, sed non pati vlla tormenta, & cum corpore vsq; ad locum corruptionis, sed non pati corruptionem, sicut acceperat humanam naturam similem nostræ peccatrici, sed acceperat sine peccato. Nec ratio Caietani ex loco Petri Act. 2. *Solutis doloribus mortis*, aliquid probat. Nam vt supra ostendimus cõtra Caluinum, dolores mortis dicuntur qui mortem comitantur & præcedunt, non qui sequuntur.

At obiicit CAIETANVS, quia illud; *Non relinques animam*

nam

mam meam in inferno, significat beneficium fuisse animæ Christi quod fuerit liberata ex eo loco, ergo pœna erat ibi manere.

RESPONDEO, beneficium fuisse animæ Christi, quod celeriter corpori cōiungeretur, sicut malum erat ei separatio, & hoc modo beneficium illi fuit liberatio ab inferno, nō ratione loci, sed ratione separationis à corpore. Et hoc fortasse voluit etiam dicere B. Thomas, quod videlicet pœna fuerit Christo, esse in inferno, & sepulcro, solum ratione separationis. nam ratio eius nihil aliud probat, nimirum quia debuit subire pœnas nostras.

Hæc enim ratio, si adferatur ad probandū, debuisse Christum verè mori, & proinde pati separationem animæ à corpore, rectè concludit. Si verò inde quis probare velit, debuisse Christum esse in inferno, vt in loco misero, & pœnali: nihil efficiet, aut efficiet plus quàm velimus. Nam secundum istam rationem debuisset Christi anima esse in inferno vt in carcere, & caro debuisset in sepulcro corrumpi. ista enim est pœna nostra.

TERTIUM dubium. *Quid contulit animabus inferorum descensus Christi ad inferos?* Beatus AUGUSTINVS in epist. 99. ad Euodium, videtur sentire eas animas etiam antea fuisse beatas, & nihil eis contulisse Christi descensum: Illis, inquit, iustis, qui in sinu Abraæ erant, cum Christus in infernū descendit, nondum quid contulisset inueni, à quibus secundum beatificam presentiam diuinitatis sue nunquam video recessisse.

RESPONDEO, cum communi Catholicorum sententia, duo magna bona eis contulisse Christum. PRIMO, beatitudinem essentialem. SECUNDO, educationem ex eo carcere, ac deductionem in cœlum; quorum primum continuo illis præstitit, secundum autem non diu postea.

De PRIMO habemus testimoniū illud Eccles. 24. *Penetabo omnes inferiores partes terra, illuminabo omnes sperantes in Domino.* Item illud Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso.* Quod verbum, inquit ORIGENES hom. 15. in Genes. non solum latroni, sed etiam omnibus iustis, qui in inferno erant, dictum fuit. Item consensum Scholasticorum in 13. dist. 25. Deniq; ostendemus in lib. 1. de cultu Sanctorum, propriam

Quid Christus in inferno egerit, consule quæsdam Behtarminæ. Ispatatione, Ambros. in ep. ad Rom. c. 5. Apud hōies ? sedm tempus mōij vj p. illi enim apud inferos pro salute animarū interuenerunt et regnum spiritus iudicabat. Et hoc explicat obscuram illum locum

sputatione, post Christi passionem animas sanctorum statim admitti ad visionem Dei. De SECUNDO beneficio habemus consensum Patrum supra citatorum.

Ad locum ergo Augustini responderet B. THOMAS, 3. p. q. 52. art. 5. ad 1. Augustinum non velle dicere, non se inuenisse quid contulerit iustis Christus, descendens ad inferos, absolute, sed quantum ad dolores inferni, quos soluit: ut sensus sit, Christus descendit dolores inferni soluere; at iusti non dolebant, ergo quantum ad solutionem dolorum, nihil eis contulit.

Fortasse melius dicemus, Augustinum dum scribebat eam epistolam, nondum cognouisse ubi erat sinus Abrae, & propensum etiam fuisse in eam partem, ut non esset in inferno, & propterea, hoc dubio manente, merito eum dixisse, quid contulerit iustis Christi descensus ad inferos, nondum se intelligere potuisse. Nam, ut diximus, duo beneficia contulit Christus animabus iustorum, visionem beatificam, & educationem ex carcere inferni: ratione primi non fuit opus descensu, cum diuinitas sit quae proprie beatificat, & illa est ubique. Et hoc est quod ibi dicit (cum ait) beatificantem sapientiam sua diuinitate nunquam abfuisse ab animabus illorum iustorum. Non enim vult dicere illas animas semper fuisse beatas, sed non fuisse opus motu Christi, ut bearentur, cum sapientia beatificans ubique sit. Ratione secundi beneficii, non fuit etiam opus Christi descensione ad inferos, si illae animae non erant in inferno.

QUARTVM dubium. *An praeter animas iustorum, quae erant in sinu Abrae, aliqua alia liberata sint?* RESPONDEO, non esse liberatas ullas animas damnatorum ad gehennam. Nam PHILASTRIVS in libro de haeresi, capite de descensu ad inferos, & AVGVSTINVS libro de haeresi, cap. 79. dicunt esse haeresim, si quis asserat, ullos impios in inferno Christo praedicante conuersos & saluatos. Praeterea videtur implicare contradictionem, quod aliqui fuerint damnati ad aeternas poenas, & tamen postea saluati fuerint. Nam aeterna damnatio includit certitudinem poenae nunquam finiendae: at quomodo certi esse possunt, se sine fine puniendos, qui aliquando liberantur?

Adde locum Eccles. 24. *Illuminabo omnes sperantes in Domino.* Hinc enim deducitur, nullos eorum fuisse illumina-

tos, qui damnati erant ad æternas pœnas, quippe qui sine dubio non sperabāt in Domino. Adde præterea illud Ioan. 9. *Venit nox, in qua nemo potest operari.* Et 2. Cor. 5. *Omnes stabimus ante tribunal Christi, & referat unusquisque propria corporis.* Et Galat. 6. *Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Dum tempus habemus operemur bonum.* Hæc enim omnia satis apertè indicant, non esse post hanc vitam locum pœnitentiæ, & reconciliationis. Adde postremò consensum Theologorum in 3. dist. 22.

Quare inter fabulas numeranda est illa narratio, quam in historiis Patrum circumferri dicit NICETAS in comment. ad secundam orationem Gregorij Nazianzeni de Pascha. Ait enim, cuidam Christiano maledictis insectanti memoriam Platonis, vt impij & damnati, Platonem per quietem apparuisse atq; dixisse: *Ego quidem peccatorem me fuisse nõ negi, Verum cum Christus ad infernum descendit, nemo ante me ad fidem accessit.* Hæc quidem fabula est; Illud autem est credendum, quod idem Nicetas ibidem dicit, Chrysoptomũ affirmasse, nullos in inferno à Christo descendente ad ea loca, liberatos, nisi qui digni erant salute, cum hinc descenderent.

Eadem est ratio de animabus infantium, qui discesserunt cum peccato originali; nam neq; ex illis vllam salutã credibile est. Quocirca quod ait CLEMENS Alexandrinus lib. 6. Stromatum, prædicante Christo apud inferos, non defuisse qui crediderint, ac pœnitentiam egerint; improbable est.

De animabus purgatorij maius dubium esse potest. Nam colligi videtur ex illo Eccles. 24. *Illuminabo omnes sperantes in Domino;* beatificatas tunc fuisse omnes pias animas. Præterea Augustinus epist. 99. ad Euod. & lib. 12. de Genesi cap. 31. apertè dicit, à Christo aliquos solutos doloribus inferni, & explicat se non loqui de animabus sanctis, quæ erant in sinu Abraæ, nec de animabus impiis, quas absurdissimum existimabat fuisse Christo ad inferos descendente conuersas: igitur restat, vt loquatur de animabus, quæ adhuc luebant purgatorias pœnas. Item GREGORIUS lib. 13. moral. cap. 20. dicit, omnes electos liberatos.

At B. Thomas 3. p. q. 52. artic. 8. docet, animas purgatorij non esse liberatas simpliciter ex descensu Christi ad inferos. nec enim Christus aliquid contulit vlli, nisi quod meruerat passione

passione sua; passio autem Christi non habet effectum temporalem, sed æternum, semper enim est æquè efficax; Non ergo tunc liberâisset Christus, nisi illos qui habuerunt talem dispositionem, qualem habent qui nunc liberantur. Addit tamen B. Thomas, duobus modis potuisse accidere, vt tunc aliqui liberarentur. Primò, si expleuerant tempus purgationis suæ. Secundò, si ex deuotione peculiari ad Christi passionem id meruerât in hac vita, vt tunc liberarentur cùm Christus in eum locum descenderet. Et hoc modo debet exponi S. Augustinus, qui dicit, eos liberatos quos nouerat Dominus liberandos.

Ad locum Ecclesiastici & Gregorij posset dici, Christum liberâsse omnes electos cùm descendit ad inferos, sed non simul; nam quosdam statim liberauit, alios postea, finita nimirum purgatione: sed tamen omnibus id præstitit, vt non manerent in lyngo expectâtes beatitudinem. Quanquam non esset error, si quis diceret, multos alios, aut etiâ omnes tunc liberatos ex purgatorio, ex gratia speciali, quia Dominus non est alligatus Sacramentis aut meritis nostris.

